

Opinnäytetyö (AMK)

Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma

2015

Pia Päivänsalo

”SIIHEN LIITTYY NIIN KU NETTI, NETTI TIEDONHAUN LÄHTEENÄ JA SIT KIRJASTO” –

Haaga-Helia ammattikorkeakoulun liiketalouden
opiskelijoiden tiedonhankinta
opinnäytetyövaiheessa

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Pia Päivänsalo

”SIIHEN LIITTYY NIIN KU NETTI, NETTI TIEDONHAUN LÄHTEENÄ JA SIT KIRJASTO” – HAAGA-HELIA AMMATTIKORKEAKOULUN LIIKETALouden OPISKELIJOIDEN TIEDONHANKINTA OPINNÄYTETYÖVaiheessa

Tällä tutkimuksella on kaksi tavoitetta, joita yhdistävät niiden yhtymäkohdat kirjastopalveluihin. Tavoitteet pohjautuvat Haaga-Helian kirjaston pyrkimykseen edistää opiskelijoiden valmistumista olemalla avuksi opinnäytetyöprosessissa. Ensimmäisenä tavoitteena on selvittää, millaista aineistoa opiskelijat käyttävät opinnäytetöidensä lähteinä. Aineiston käytön osalta halutaan erityisesti tietoa siitä, kuinka paljon opiskelijat käyttävät e-aineistoa ja minkä verran lähdeaineistosta on saatavilla Haaga-Helian kirjastosta. Toisena tavoitteena on selvittää, miten opiskelijoiden tiedonhankintaprosessi etenee opinnäytetyövaiheessa ja miten tiedonhankintaprosessi liittyy kirjastoon.

Opinnäytetyön teoriaosuus käsittelee informaatiolukutaitoa sekä vähäisemmässä määrin myös kokoelmatyötä ja vaikuttavuutta. Tutkimusmenetelminä käytettiin lähdeanalyysiä sekä opiskelijoiden ja opinnäytetyöohjaajien haastatteluja. Tutkimusaineiston perustana oli kymmenen opinnäytetyön lähdeluettelon analyysi ja siitä saatua kuvaa täydentävät kolmen opiskelijan ja kolmen opinnäytetyön ohjaajan haastattelut. Opiskelijoiden haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina, ohjaajille tehtiin kysely sähköpostitse.

Tutkimuksen mukaan opiskelijat käyttävät opinnäytetöissään eniten avoimia verkkolähteitä. Painettu aineisto on kuitenkin toisella sijalla aineiston käytössä ja haastattelujen perusteella se hankitaan pääasiassa oman oppilaitoksen kirjastosta. Opiskelijat eivät käytä kovin paljon kirjaston tarjoamaa sähköistä aineistoa. He olivat melko hyvin tietoisia kirjaston tarjoamista palveluista, mutta eivät juurikaan käyttäneet niitä. He toivoivat lisää säännöllisiä tiedonhankintaopastuksia kirjastoon. Ohjaajien mielipiteet opiskelijoiden tiedonhankintataidoista erosivat toisistaan eikä vastauksissa ollut nähtävissä yhtenäistä linjaa. Ohjaajat eivät myöskään olleet kovin hyvin tietoisia kirjaston nykyisistä opinnäytetyön tekijöille suunnatuista palveluista, joten kirjaston pitäisi tehostaa palveluista tiedottamista ja niiden markkinointia. Haastateltavien vähyydestä johtuen haastattelujen tulos ei ole yleistettävissä.

ASIASANAT:

lähdeaineisto, opinnäytteet, tiedonhankinta, ammattikorkeakoulut

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree Programme in Library and Information Service

2015 | 58 pages

Instructor: Olli Mäkinen

Pia Päivänsalo

“IT INVOLVES THE WEB, SEEKING INFORMATION FROM THE WEB, AND THEN THE LIBRARY” – INFORMATION SEEKING BEHAVIOUR OF HAAGA-HELIA'S BUSINESS STUDENTS DURING THEIR THESIS PROCESS

The aim of this bachelor's thesis is to get information about Haaga-Helia University of Applied Sciences' students' information seeking process while writing their theses, particularly about what kind of information sources they use and where they get the reference material from. These issues are viewed especially from the library's point of view as the Haaga-Helia library wants to assist students to graduate.

The theoretical part of the study covers information literacy and also, in a smaller degree, collection management and the library's impact. The research methods include source material analysis of ten theses and interviews of three students and three thesis instructors.

The results show that business students use mostly freely accessible e-materials. Next come printed materials. On the basis of the source analysis and also according to the students' interviews, printed material is mainly borrowed from Haaga-Helia's library. Students use e-materials provided by the library only in a less degree. They are aware of the guidance and training for information seeking that the library offers, but they do not use those services much. Still they would like to get more opportunities to participate and get more individual help. Thesis instructors are not very informed about the library's services for students and therefore the library should inform and market its services also to teachers more. As there were so few interviewees, the results cannot be generalized.

KEYWORDS:

Reference material, thesis, information seeking, universities of applied sciences

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUSASETELMA	8
2.1 Tutkimuksen tavoitteet, tutkimuskysymykset ja tutkimuksen rajaus	8
2.2 Aiemmin tehtyjä lähdeanalyysijä ammattikorkeakoulujen opinnäytetöistä	9
3 OPISKELIJOIDEN TIEDONHANKINTA OSANA INFORMAATIOLUKUTAITOA	11
3.1 Informaatiolukutaito ja tiedonhankinta	11
3.2 Kuhlthaun tiedonhankinnan malli	14
3.3 Persoonallisuuden piirteiden ja oppimistyylien vaikutus tiedonhankintaan	16
4 KOKELMATYÖ	18
5 KIRJASTON VAIKUTTAVUUS	21
6 TUTKIMUKSEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ	25
6.1 Haaga-Helia ammattikorkeakoulu lyhyesti	25
6.2 Opinnäytetyö liiketalouden koulutusohjelmassa	26
6.3 Haaga-Helian kirjaston tiedonhankinnan opetus ja kokoelmatyö	26
7 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	29
7.1 Lähdeanalyysi	29
7.2 Opiskelijoiden teemahaastattelut	33
7.3 Opinnäytetyöohjaajien sähköpostihaastattelut	34
8 TUTKIMUSTULOKSET	37
8.1 Lähdeanalyysi	37
8.2 Opiskelijoiden teemahaastattelut	42
8.3 Opinnäytetyöohjaajien teemahaastattelut	45
9 JOHTOPÄÄTÖKSET	47
10 POHDINTAA	52
LÄHTEET	55

LIITTEET

Liite 1. Opiskelijoiden teemahaastattelun kysymykset.

Liite 2. Opinnäytetyöohjaajien teemahaastattelun kysymykset.

KUVIOT

Kuva 1. Kuhlthaun tiedonhankintaprosessin vaiheet Savolaisen (2010, 10) mukaan. .	15
Kuva 2. Koko lähdeaineisto lähdetyypin mukaan.	37
Kuva 3. Painettu, julkaisematon ja verkkoaineisto.....	38
Kuva 4. Haaga-Helian kirjastosta ja kirjaston ulkopuolelta saatavissa olevan aineiston jakauma.....	38
Kuva 5. Haaga-Helian kirjastosta saatavilla oleva aineisto julkaisumuodon mukaan...	39
Kuva 6. Haaga-Helian kirjastosta saatavilla olevan aineiston jakauma.	40
Kuva 7. Haaga-Helian kirjaston ulkopuolinen aineisto julkaisumuodon mukaan.....	40
Kuva 8. Kirjaston ulkopuolinen aineisto julkaisumuodon mukaan verkkolähteet yhdistettynä.	41
Kuva 9. Koko aineiston korjattu aineiston jakauma julkaisumuodoittain.	41
Kuva 10. Lähdeaineiston kieli.	42
Kuva 11. Lähdeaineiston ikäjakauma.....	42
Kuva 12. Haastattelujen perusteella korjattu Haaga-Helian kirjastosta saatavissa oleva aineisto julkaisumuodon mukaan.	48
Kuva 13. Haastattelujen perusteella korjattu kirjaston ulkopuolinen aineisto julkaisumuodon mukaan.....	48

1 JOHDANTO

Elinikäinen oppiminen on tarpeen jatkuvasti muuttuvassa ympäristössämme. Saamme eri lähteistä runsaasti potentiaalista tietoa, jota pitää osata suodattaa ja analysoida. Sen vuoksi on tärkeää tunnistaa oma tiedontarpeensa ja oppia paitsi hankkimaan, myös arvioimaan informaatiota uuden tiedon luomiseksi. Nämä tiedonhallintataidot sisältyvät informaatiolukutaito-käsitteeseen ja niiden opettaminen eri koulutusasteiden opetussuunnitelmiin. Tavoitteena on, että työelämään siirtyvät opiskelijat ovat informaatiolukutaitoisia ja selviytyvät tietoympäristössään pitämällä taitoaan yllä.

Myös kirjaston tehtäviin kuuluu informaatiolukutaidon opettaminen. Korkeakoulukirjasto tarjoaa opiskelijoille paitsi aineistoa, myös valmiuksia käyttää sitä. Tämän opinnäytetyön tekijä työskentelee Haaga-Helia ammattikorkeakoulun kirjastossa ja tutkii opinnäytetyössään, miten Haaga-Helian liiketalouden opiskelijat hankkivat tietoa opinnäytetyövaiheessa ja miten kirjasto liittyy prosessiin. Opiskelijoiden tiedonhankintaprosessia tarkastellaan kirjaston näkökulmasta eli miten kirjaston aineistot ja palvelut näkyvät prosessissa ja pohditaan, miten kirjasto voisi tukea entistä paremmin opiskelijoiden valmistumista helpottamalla opinnäytetyövaihetta.

Viitekehysten tutkimukselle luovat informaatiolukutaidon, kokoelmatyön ja vaikeuttavuuden teoriat. Tutkimusmenetelminä käytetään opinnäytetöiden lähdeanalyysia sekä opiskelijoiden ja opinnäytetyön ohjaajien teemahaastatteluja. Tavoitteena on saada tietoa siitä, miten opiskelijoiden tiedonhankinta opinnäytetyövaiheessa etenee ja mitä yhtymäkohtia prosessissa on Haaga-Helia ammattikorkeakoulun kirjastoon.

Luvussa kaksi tarkennetaan tutkimuskysymyksiä ja tutkimuksen rajausta ja luvuissa kolme, neljä ja viisi esitellään tutkimuksen viitekehys. Luvussa kuusi kuvaillaan tutkimuksen toimintaympäristöä ja luvussa seitsemän käytettyjä tutkimusmenetelmiä ja tutkimuksen toteutusta. Tutkimustuloksista kerrotaan luvussa kahdeksan ja tuloksista tehty johtopäätökset luvussa yhdeksän. Opinnäytetyö

päättyy lukuun kymmenen, jossa pohditaan tutkimustulosten antamaa tietoa, mahdollisia kehityskohteita ja jatkotutkimuksen aiheita.

2 TUTKIMUSASETELMA

Ammattikorkeakouluissa opetus suuntautuu muun muassa itseohjautuvuuteen ja ongelmakeskeiseen pedagogiikkaan ja näitä tavoitteita ammattikorkeakoulukirjastojen tulisi tukea (Blinnikka ym. 2001, 21). Haaga-Heliassa kirjaston tehtäviin kuuluvat informaatiolukutaitojen opetus sekä opiskelijoille että henkilöstölle ja opiskelijoiden valmistumisen edistäminen omalta osaltaan (Haaga-Helia a). Tällä tutkimuksella on kaksi tavoitetta, joita yhdistävät niiden yhtymäkohdat kirjastopalveluihin. Tavoitteet pohjautuvat Haaga-Helian kirjaston pyrkimykseen edistää opiskelijoiden valmistumista olemalla avuksi opinnäytetyöprosessissa. Käsitteitä elektroninen aineisto, sähköinen aineisto ja e-aineisto käytetään tässä opinnäytetyössä synonyymeinä.

2.1 Tutkimuksen tavoitteet, tutkimuskysymykset ja tutkimuksen rajaus

Ensimmäisenä tavoitteena on selvittää, millaista aineistoa opiskelijat käyttävät opinnäytetöidensä lähteinä. Aineiston käytön osalta halutaan erityisesti tietoa siitä, kuinka paljon opiskelijat käyttävät e-aineistoa ja minkä verran lähdeaineistosta on saatavilla Haaga-Helian kirjastosta. Toisena tavoitteena on saada tietoa siitä, miten opiskelijoiden tiedonhankintaprosessi etenee opinnäytetyövaiheessa ja löytää tiedonhankintaprosessin yhtymäkohdat kirjastoon. Aineiston käytön ja saatavuuden suhde sekä kirjaston tarjoamien palvelujen hyödyntäminen antavat myös suuntaa kirjaston vaikuttavuudelle opinnäytetyöprosessissa.

Tavoitteesta johdettuja tutkimuskysymyksiä on neljä: millaista aineistoa ja mistä opiskelijat hankkivat opinnäytetöihinsä, miten he hankkivat tietoa sekä mitä he toivovat Haaga-Helian kirjastolta tehdessään opinnäytetyötään. Haaga-Heliassa on monia koulutusohjelmia ja niiden opetustavat ja opinnäytetyöt eroavat toisistaan. Tässä opinnäytetyössä ei ollut mahdollisuutta tutkia monen eri koulutusohjelman opinnäytetöitä, koska tutkimukseen haluttiin myös syventävää tietoa opiskelijoilta ja opinnäytetyön ohjaajilta. Kohderyhmäksi valikoituivat liiketalou-

den koulutusohjelman opiskelijat, koska heidän osuutensa Haaga-Helian opiskelijoista on suurin.

2.2 Aiemmin tehtyjä lähdeanalyyskejä ammattikorkeakoulujen opinnäytetöistä

Suomessa on tehty useita lähdeanalyyskejä ammattikorkeakouluopiskelijoiden opinnäytetöistä. Jo vuonna 2003 Oulun seudun ammattikorkeakoulun opiskelijat Matti S. Karjalainen ja Ilkka Leinonen ovat analysoineet Rovaniemen ammattikorkeakoulun kolmen koulutusohjelman opinnäytetöitä (Karjalainen & Leinonen 2003). Turun ammattikorkeakoulun opiskelija Liisi Tuominen on tutkinut opinnäytetyössään Turun ammattikorkeakoulukirjaston kokoelman näkyvyyttä kolmen eri koulutusohjelman opinnäytetöissä vuonna 2013. Seinäjoen ammattikorkeakoulun opiskelijat Liisa Lahtinen ja Katja Eeli ovat analysoineet kolmen Seinäjoen ammattikorkeakoulun koulutusohjelman opinnäytetöiden lähteitä. Lahtisen ja Eelin tutkimuksessa on verrattu vuosina 2002 ja 2008 opinnäytetöissä käytettyjä lähteitä, jotta saataisiin selville mahdolliset muutokset lähdeaineiston käytössä. Yksi tutkituista koulutusohjelmista on liiketalouden koulutusohjelma. (Lahtinen & Eeli 2009.)

Turun ammattikorkeakoulun opiskelija Päivi Väänänen on vuonna 2011 tutkinut Jyväskylän ammattikorkeakoulun kirjaston toimeksiannosta kirjaston kokoelmatyön vaikuttavuutta opinnäytetyöprosessiin opinnäytetyössään *Tiedonlähteitä ja vaikuttavuutta : näkökulma kokoelmatyön vaikutuksiin opinnäytetyöprosessissa*. Väänänen toteaa, että pelkkä lähdeanalyysi ei kerro, mitä kautta opiskelijat ovat todellisuudessa hankkineet aineiston käyttöönsä. (Väänänen 2011, 27)

Ammattikorkeakouluopiskelijoiden opinnäytetöiden lähteitä on analysoitu myös pro gradu -tutkielmissa. Esimerkiksi Oulun yliopiston opiskelija Minna Yrjänä tutki Rovaniemen ammattikorkeakoulun neljäntoista koulutusohjelman opinnäytetöissä käytettyjä lähteitä (Yrjänä 2005) ja Tampereen yliopiston opiskelijoiden Mikko Saunamäen ja Sari Säynäjoen pro gradussa on analysoitu kolmen Hämeen ammattikorkeakoulun koulutusohjelman lähdeluetteloita (Saunamäki & Säynäjoki 2009).

Mainittujen tutkimusten tulosten perusteella liiketalouden opiskelijoiden opinnäytetöissä käyttämistä lähteistä 50 - 70 prosenttia on saatavilla ammattikorkeakoulun omasta kirjastosta (Karjalainen & Leinonen 2003, 46; Väänänen 2011, 22). Pääpaino oli monografioilla ja avoimilla verkkosivuilla (Yrjänä 2005, 88; Väänänen 2011, 25). , sen sijaan kirjaston tarjoaman lisensoidun e-aineiston käyttö oli vähäistä (Yrjänä 2005, 90; Väänänen 2011, 25)

Tässä mainitut tutkimukset ovat kvantitatiivisia eikä niissä ole selvitetty opiskelijoiden tiedonhankinnan kulkua tai miten aineisto on valikoitunut. Näissä tutkimuksissa on tutkittu yleisesti lähteenä käytettyä aineistoa eli muun muassa käytetyn aineiston julkaisumuotoa ja -vuotta, kieltä ja löytyvyyttä. Aiheesta on tehty myös tutkimuksia, joissa on paneuduttu esimerkiksi tietäntyyppisen aineiston käytön selvittämiseen.

3 OPISKELIJOIDEN TIEDONHANKINTA OSANA INFORMAATIOLUKUTAIDOA

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia opiskelijoiden tiedonhankintaa opinnäytetyövaiheessa erityisesti kirjaston näkökulmasta katsottuna. Tässä luvussa esitellään informaatiolukutaitoa käsitteenä sekä tiedonhankintaa ja tiedonhankintaan liittyviä tekijöitä erityisesti opiskeluun liittyen.

3.1 Informaatiolukutaito ja tiedonhankinta

Informaatiolukutaito-käsitteelle on monia määritelmiä, joissa on paljon yhteneväisyyttä. Informaatiolukutaito-käsitteeseen sisältyvät tiedon hakeminen, hankkiminen ja kriittinen tarkastelu sekä tiedon soveltaminen (Sormunen & Poikela 2008, 10 - 11). Muun muassa Tannin (2008, 97) mukaan siihen liittyvät myös tiedontarpeen määrittely ja löydetyn informaation jalostaminen uudeksi tiedoksi. Esimerkiksi amerikkalainen tutkija Scott Lanning (2012, 2) sisällyttää käsitteeseen edellisten lisäksi tiedon tehokkaan ja eettisen käytön tiedontarpeen tyydyttämiseksi.

Amerikkalainen The Association of College and Research Libraries (ACRL) on määritellyt korkeakoulutukselle informaatiolukutaitostandardit. Ne jakautuvat viiteen osaan, joiden mukaan informaatiolukutaitoinen opiskelija

1. osaa määritellä tiedontarpeensa ja sen laajuuden
2. osaa päästä käsiksi tarvitsemaansa tietoon tehokkaasti
3. osaa arvioida löydettyä informaatiota ja sen lähdettä kriittisesti sekä sovitaa sen aiempaan tietoperustaansa ja arvoihinsa
4. osaa käyttää löydettyä tietoa itsenäisesti tai ryhmän jäsenenä saavuttaakseen tavoitellun päämäärän
5. ymmärtää tiedonkäyttöön liittyviä eettisiä, laillisia ja yhteiskunnallisia aspekteja ja toimia laillisesti ja eettisesti tiedonhankinnassa ja -käytössä.

Näitä viittä standardia on täsmennetty 22 indikaattorilla, jotka kuvaavat standardien eri osa-alueiden osaamistavoitteita. (American Library Association 2000.)

Suomen korkeakoulukirjastot ovat laatineet yhteistyössä informaatiolukutaitosuosituksen korkeakouluopintoja varten. Sen mukaan informaatiolukutaito on tärkeä yhteiskunnallinen taito, jonka opetusta pitää sisällyttää kaikille opintojen tasoille uusista opiskelijoista tutkijakoulutukseen saakka. Jokaisella opiskelijalla tulee olla tasavertainen mahdollisuus saada opetusta informaatiolukutaidossa. (Suomen yliopistokirjastojen neuvosto 2013.)

Tiedonhankinta on laajasta näkökulmasta katsottuna eri aisteilla tehtäviä havaintoja. Tiedonhankintatutkimus kuitenkin käsittelee asiaa suppeammasta näkökulmasta, jossa tietoa hankitaan lähinnä näkö- ja kuuloaistien avulla erilaisista tiedonlähteistä. Lähteet voivat olla paitsi painettuja tai elektronisia dokumentteja, myös henkilöitä. Tiedonlähteitä voidaan hankkia käyttämällä erilaisia tiedonhankintakanavia, jotka tarjoavat pääsyn tiedonlähteisiin. Tyypillisiä tiedonhankintakanavia ovat muun muassa kirjastot, internet sekä esimerkiksi henkilö, joka ohjaa asiantuntijan luo. (Savolainen 2010, 76.)

Informaatiotutkimuksessa suomenkieliseen termiin ”tiedonhankinta” sisältyy sekä informaation- että tiedonhankinta. Laajassa määritelmässä otetaan huomioon se, että ihmiset keräävät informaatiota johonkin tiedontarpeeseen ja informaatio jalostuu tiedoksi. Tiedonkäyttöä voi tapahtua jo tiedonhankinnan prosessin ollessa käynnissä, jolloin ihminen tulkitsee löydettyä informaatiota ja se muuttaa hänen käsityksiään. Toisaalta tiedonkäyttöä tapahtuu tiedonhankintaprosessin päättyttyä, kun uutta tietoa käytetään eri tavoin. (Savolainen & Kari 2008, 38.)

Savolaisen ja Karin (2008, 33 - 37) mukaan tiedonhankinta seuraa ihmisen tiedontarpeesta ja edeltää tiedonkäyttöä. Tiedonhankintaprosessi nivoutuu sekä informaationhankintaan että tiedonkäyttöön eikä varsinkaan tiedonhankintaa ja tiedonkäyttöä voi kokonaan erottaa toisistaan. Informaationhankinnassa henkilö etsii tiedonlähteitä ja tiedonhankintavaiheessa hän arvioi niitä. Arvioidessaan tiedonlähteitään henkilö tutustuu aineistoon niin hyvin, että se täsmentää tai muuttaa hänen käsitystään aiheesta, jolloin ollaan jo tiedonkäytön vaiheessa.

Tiedonhankintataidot ovat entistäkin tärkeämpiä, koska tiedonsaanti on helpotunut tiedon määrän kasvun ja saatavuuden myötä. Tiedonhaku internetissä vaatii paitsi hakustrategioiden osaamista, myös tiedonhaun rajaamista ja arviointia. (Kiili 2008, 229.) Usein tietotekniikkaa sujuvasti käyttävät opiskelijat uskovat osaavansa myös hakea tietoa hyvin. Tekninen taitavuus ei kuitenkaan vielä riitä relevantin tiedon tehokkaaseen hakuun ja kriittiseen arviointiin. (Macklin 2001.) Beaumont ja Chen (2006) ovat todenneet, että opiskelijat käyttävät tuttuja työkaluja ja ohjelmia, vaikka ne eivät olisi tarkoitukseen sopivia, ellei heitä ohjata käyttämään vieraampia, mutta sopivampia menetelmiä (Portimojärven ym., mukaan 2008, 116). Informaatiotaitojen tasosta riippuu, miten hyvin verkosta löytynyttä tietoa voi hyödyntää (Leino 2006).

Opiskelijan informaatiokäyttäytymiseen vaikuttavat myös erilaiset oppimissuunnaukset, jotka vaihtelevat samalla opiskelijallakin eri tehtävien yhteydessä. Pintaoppijat valitsevat helposti saatavilla olevat tietolähteet ja opettelevat asiat lyhyttä käyttöä, esimerkiksi opiskelutehtävää, varten eivätkä muodostaakseen asiasta oman käsityksensä. Syväoppijat puolestaan hakevat laadukasta tietoa. He haluavat muodostaa oman käsityksensä kyseisestä asiasta ja ovat kiinnostuneita tietämään enemmän. Strategisesti suuntautuneet oppijat etsivät lähteitä, josta oikea tieto löytyy tehokkaasti, sillä he suuntaavat ajankäyttöään ja voimavarojaan hyvin arvosanoihin tähdäten. (Tanni 2008, 88; Kiili 2008, 230.)

Tiedonhankinta perustuu aina tiedonhankkijan aiempaan tietopohjaan, jonka perusteella hän lähtee etsimään tietoa. Hänellä on käsitys siitä, mihin tiedonhankinta kohdistuu. Tiedonhakijan kokemus siitä, millaisia tietokanavia tai lähteitä on käytettävissä, muodostaa tiedonhakijan tiedonlähdehorisontin. Siihen sisältyy hakijan arviointi lähteiden tavoitettavuudesta ja tärkeydestä. (Savolainen 2010, 93 – 94.)

Tiedonhankintaan vaikuttaa myös se, kuinka paljon henkilö kokee tiedonhausta olevan vaivaa, onko tiedossa helppoja tiedonlähteitä ja mitä hyötyä hän kokee saavansa tiedonhankinnan vaivannäön tuloksena. Myös yksilön käsitykset omasta kyvykkyydestään tiedonhakijana vaikuttavat tiedonhankkimiseen tai siitä luopumiseen. Esteinä tiedonhankkimiselle voivat olla myös tunnelähtöiset, ta-

loudelliset tai osaamiseen ja resursseihin liittyvät seikat. (Wilson 1981,1997 Savolaisen 2010, 96 -97 mukaan.)

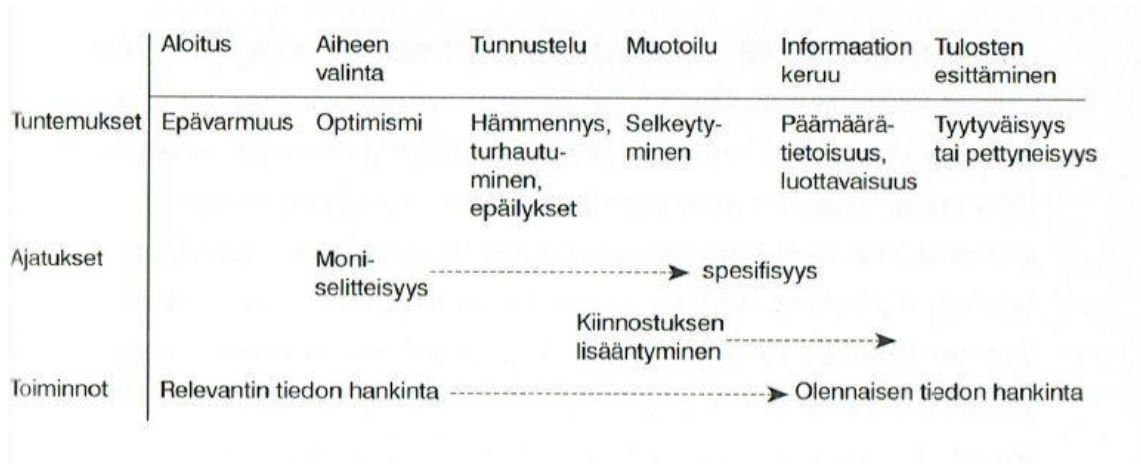
Leckien ja Pettigrew'n ammatillisen tiedonhankinnan yleismallissa tiedonhaku-prosessi määrittyy tehtävän kautta eli ammattilainen tai opiskelija koettaa sopeuttaa tekemistään olettamiinsa odotuksiin. Tiedonhankintaan vaikuttaa myös tietoisuus tiedonlähteistä eli miten hyvin tiedonhankkija tietää tiedonlähteistä ja onko hän käyttänyt niitä aiemmin sekä kokemukset juuri kyseisten lähteiden käytön onnistumisesta. Jos tiedonhankinnan tulos ei ole tyydyttävä, tietoa etsitään uudelleen uusista lähteistä. Tiedonhankinnan tulosta voidaan hyödyntää myös myöhemmissä tiedontarpeissa. (Leckie & Pettigrew 1997.)

Yhteenvetona voidaan siis sanoa, että tehokas tiedonhankkija tunnistaa ja osaa määritellä tiedontarpeensa, osaa valita oikeat tiedonhankintamenetelmät ja tietolähteet, etsiä tietoa suunnitelmallista tiedonhankintastrategiaa käyttäen, arvioida löytämänsä tietoa kriittisesti ja jalostaa siitä eettisesti kestäväällä tavalla uutta tietoa. Tiedonhankintaan vaikuttavat henkilön aiemmat kokemukset, tietoisuus tiedonlähteistä, oletetut odotukset sekä yksilölliset piirteet, esimerkiksi oppimistyyli.

3.2 Kuhlthau'n tiedonhankinnan malli

Caroline Kuhlthau on kehittänyt tiedonhankintaprosessimallin 1980-luvulla ja kehittänyt sitä eteenpäin 1990-luvulla. Nykyinen informaatioympäristö on kuitenkin muuttunut muun muassa kehittyneen informaatioteknologian vuoksi. Mallin toimivuutta on siksi selvitetty vuonna 2008 tutkimalla kirjallisuutta ja tehtyjä tutkimuksia, joissa mallia on käytetty. Mallin todettiin olevan edelleen pätevä. (Kuhlthau, Heinström & Todd 2008.)

Kuhlthau'n tiedonhankinnan malli Information Search Process (ISP) (kuva 1) ottaa huomioon toiminnalliset sekä ajatteluun ja tunteisiin liittyvät tekijät tiedonhankintaprosessin eri vaiheissa (Kuhlthau 2004, 44).

Kuva 1. Kuhlthau'n tiedonhankintaprosessin vaiheet Savolaisen (2010, 10) mukaan.

Kuhlthau'n mukaan tiedontarpeeseen perustuvassa tiedonhankintaprosessissa on kuusi vaihetta. Aloitusvaiheessa henkilö tiedostaa tiedontarpeensa. Tässä vaiheessa hän tuntee epävarmuutta ja hämmennystä. Aiheen valinta -vaiheessa henkilö saa tarkennettua tiedontarpeensa ja tuntee olonsa toiveikkaammaksi. Tunnusteluvaiheessa tiedontarvitsija täsmentää ja kartoittaa aihetta ja se luo jälleen epävarmuuden ja epäilyksen tunteita. Muotoiluvaiheessa tiedontarvitsija rajaa aiheensa ja hänen itseluottamuksensa alkaa taas kasvaa. Informaation keruu -vaiheessa hän hakee tietoa kohdennetusti täsmennetystä aiheesta, jolloin epävarmuus häviää. Myös kiinnostus ja sitoutuminen aiheeseen kasvavat. Lopuksi tulosten esittämisen vaiheessa tiedonhankinta on päätynyt ja tiedontarvitsija on valmis käyttämään omaksumaansa tietoa. Mikäli hän on saavuttanut haluamansa, hän tuntee helpotusta ja tyytyväisyyttä, mutta jos hän kokee epäonnistuneensa, hän tuntee itsensä pettyneeksi. (Kuhlthau 2013.)

Kuhlthau'n epävarmuusperiaatteen mukaan tiedontarve siis aiheuttaa epävarmuutta, joka saattaa lisääntyä alkuvaiheessa tiedon lisääntyessä, mutta lievittyy aiheen fokuksitessa. Epävarmuus ja siihen liittyvät ahdistuksen tunteet liittyvät oppimiseen eli ne käynnistävät tiedonhankinnan. Prosessissa eteen tulevan ristiriitaisen tiedon mukana nuo tunteet vahvistuvat, kunnes aiheen täsmentyminen ja uuden tiedon jäsentäminen lievittävät noita tunteita. (Kuhlthau 2013.)

ISP-mallin toteutuminen liittyy myös tiedontarpeeseen ja tiedonhankinnan helpouteen/vaikeuteen. Mallin tutkimukset työpaikoilla ovat osoittaneet, että jos kyse on helposta, rutiininomaisesta tiedonhausta, ei ISP-mallin vaiheet toteudu. Monimutkainen tiedonhankinta, joka vaatii oppimaan tai muuttamaan ajattelutapaa, käynnistää yleensä ISP-mallissa esitetyt vaiheet. (Kuhlthau 2013.)

Kirjaston kannalta on tärkeää tunnistaa tiedonhankinnan vaiheita ja niiden aiheuttamaa epävarmuutta. Tiedonhankkija kaipaa apua silloin, kun epävarmuus on suurimmillaan ja tuntuu, ettei hän pääse eteenpäin. Sen sijaan avun tarjoaminen itseluottamuksen vaiheessa saattaa tuntua tiedonhankkijasta jopa tunkeilevalta. (Kuhlthau 2013.) Kirjaston pitäisi siis pystyä tarjoamaan tiedonhankkijalle apua yksilöllisesti siinä vaiheessa, kun hän on sitä valmis vastaanottamaan.

3.3 Persoonallisuuden piirteiden ja oppimistyylien vaikutus tiedonhankintaan

Jannica Heinström on vuonna 2000 tutkinut persoonallisuuden ja oppimissuuntauksen vaikutusta tiedonhankintaan. Hän käytti tutkimuksessaan viiden persoonallisuuspiirteen mallia. Tähän malliin kuuluvat persoonallisuuden ydinpiirteet ovat neuroottisuus, ulospäinsuuntautuneisuus, avoimuus, sovinollisuus ja tunnollisuus. Oppimissuuntauksissa hän käytti kolmen suuntauksen jaottelua: syväoppiminen, pintaoppiminen sekä strateginen oppiminen. Heinström tutki Åbo Akademiassa pro gradu -työtään tekevien opiskelijoiden tiedonhankintatapoja ja vertasi, korreloivatko tulokset opiskelijoiden persoonallisuuden piirteiden ja oppimissuuntausten kanssa. Hän löysi kolme tiedonhankkijaryhmää, joita kuvaili nimillä fast surfers, broad scanners ja deep diving. (Heinström 2005, 233, 235.)

Fast surfers -ryhmään kuuluvat opiskelijat haluavat löytää tiedon nopeasti ja helposti. He myös haluavat tiedon olevan sellaista, joka tukee heidän aikaisempia käsityksiään asiasta. Heille dokumentin muoto ja helppo saatavuus ovat tärkeimmät kriteerit lähdeaineiston valinnalle, ei dokumentin sisällön relevanttisuus tehtävän suhteen. Tähän ryhmään kuuluville opiskelijoille on tyypillistä neuroottisuus eli negatiivinen ajattelutapa. Ulkoiset paineet ja herkkyyys aiheuttavat heille ahdistuneisuutta ja huolta, jotka kuluttavat energiaa. Tällöin helpoin sel-

viytymiskeino on pintaoppiminen ja tiedonhankintakeinona pinnallinen tiedonhaku. (Heinström 2005, 235 - 237, 240.)

Broad scanning-ryhmän tiedonhankinta ei ole järjestelmällistä, vaan tietoa haetaan monista eri lähteistä. Löydettyä tietoa kuitenkin tarkastellaan kriittisesti. Tähän ryhmään kuuluvat opiskelijat ovat yleensä avoimia, kilpailuhenkisiä ja aktiivisia. Tämän ryhmän informaatiokäyttäytyminen on yhteydessä vain persoonallisuuden piirteisiin, ei oppimistyyliin. (Heinström 2005, 241 - 242.)

Deep diving-ryhmän opiskelijat ovat kokeilunhaluisia ja suuntautuneet syväoppimiseen tai strategiseen oppimiseen. He näkevät vaivaa tiedonhankinnassaan, mutta etsivät tietoa jäsentyneesti ja laatutietoisesti. He ovat kiinnostuneita opinnoissa menestymisestä ja tähtäävät laadukkaaseen lopputulokseen. (Heinström 2005, 242.)

Vaikka persoonallisuuden piirteet ovatkin pääosin pysyviä, niiden vaikutukset tiedonhankintaan vaihtelevat tilanteen mukaan. Tilannetekijöitä voivat olla esimerkiksi tiukat määräajat tai henkilökohtainen kiinnostus tutkittavaan asiaan. Persoonallisuuden piirteet ja oppimistyyli eivät myöskään olleet ainoita vaikuttavia tekijöitä, vaan ne toimivat yhdessä muiden tekijöiden kanssa. Muita vaikuttavia asioita olivat esimerkiksi tieteenala ja tiedonhankinnan vaihe. (Heinström 2005, 243 – 244.)

Heinström on Sormusen ja Kaunisto-Laineen kanssa tutkinut myös lukiolaisten tiedonhakua ja tiedonkäyttöä suhteessa persoonallisuuden piirteisiin ja oppimistyyliin. Persoonallisuuden piirteet vaikuttivat enemmän tiedonhankintavaiheen alussa ja oppimissuuntaus puolestaan tiedonhankinnan ja -käytön aikana. Vaikka näillä yksittäisillä tekijöillä oli vaikutusta tiedonhankinnan eri vaiheissa, kaikin suurin vaikutus niillä oli tiedonkäytön vaiheessa. (Heinström, Sormunen & Kaunisto-Laine 2014, 1098.)

4 KOKELMATYÖ

Vaikka kirjastossa olisi kuinka erinomainen kokoelma kuinka erinomaisesti järjestettynä tahansa, se jää käyttämättä, ellei tiedontarvitsija tunne löytävänsä sieltä tarvitsemaansa tietoa tarpeeksi helposti (Kuhlthau 2004, 1). Kokoelman arvo määrittyy sen mukaan, miten käyttäjät voivat sitä hyödyntää ja mitä hyvää sen käytöllä saadaan aikaan. Aineisto saattaa jäädä käyttämättä huonon esillepanon sekä puutteellisen tai huonon luetteloinnin ja asiasanoituksen tai opastuksen vuoksi. Kokoelman arvo riippuu siis sekä aineiston tarpeellisuudesta suunnitellulle käyttäjäkunnalle että kokoelman käytettävyydestä. (Wilén & Kortelainen 2007, 100 – 101.) Hyvä kokoelma täyttää kirjaston ja sen kehysorganisaation tavoitteet (Johnson 2009, 228).

Kokoelmatutkimuksessa ja kokoelmien kehittämisessä tärkeimpiä arviointikohteita ovat kokoelman laatu ja arvo suhteessa kokoelmalle asetettuihin tavoitteisiin ja käyttäjien tarpeisiin. Käyttäjän näkökulmasta kokoelman laadukkuuteen vaikuttaa myös se, mikä on hänen tapansa hakea tietoa ja miten kokoelma tai kirjaston palvelut tukevat tätä tapaa. (Wilén & Kortelainen 2007, 25.) Kokoelmatyön yksi aspekti on siis kokoelman pohtiminen esimerkiksi käytettävyyden ja saavutettavuuden kannalta. Sekä painettu että elektroninen aineisto tulee järjestää niin, että ne ovat helposti lähestyttävissä. Toinen puoli kokoelmatyöstä on se käytännön työ, jonka tehtävänä on saattaa aineisto asiakkaiden käyttöön ja toisaalta poistaa huonokuntoinen tai epärelevantti aineisto. (Wilén & Kortelainen 2007, 18.)

Yleensä kirjastoissa tunnistetaan pääosin aktiivisen käyttäjäkunnan tarpeet, mutta passiivisten/potentiaalisten asiakkaiden tarpeet jäävät tunnistamatta. Kokoelma saattaa silti sisältää myös näille potentiaalisille asiakkaille hyödyllistä aineistoa, kunhan se tuotaisiin esiin siten, että hekin voisivat sen löytää. Myöskään kysyntä ei täysin kuvasta sitä, mitä asiakkaat tarvitsevat, sillä asiakkaat lainaavat sellaista aineistoa, joka osoittautuu turhaksi heidän tiedontarpeensa kannalta ja toisaalta jättävät eri syistä lainaamatta aineistoa, joka tyydyttäisi kyseisen tiedontarpeen. (Wilén & Kortelainen 2007, 24.)

Tiedonhankkija arvostaa usein helpon saavutettavuuden lisäksi nopeutta ja sen vuoksi internetin hakukoneet ja niiden kautta heti vapaasti saatavilla oleva aineisto ovat vahvoilla verrattuna kirjaston valikoituun, mutta hieman hankalammin saavutettavaan aineistoon (Hall & Lambert 2005, 140). Kirjaston tarjoama e-aineisto saattaa vaatia useita kirjautumisia, esimerkiksi korkeakoulun verkkoon ja sen jälkeen vielä tietokantaan. Lisensioiduissa tietokannoissa hakija voi saada viitteitä myös sellaiseen aineistoon, joka ei kuulu kirjaston hankkimaan lisenssiin. (Hall & Lambert 2005, 150 -151.) Kirjaston tarjoaman e-aineiston käytön esteenä saattaa olla myös tiedon puute. Aineistoja pitää esitellä ja markkinoida opiskelijoiden lisäksi myös opettajille. (Hall & Lambert 2005, 157.)

Uudenlaisesta informaatioympäristöstä johtuen aineiston valinta ei nykyään käsitä vain aineiston sisältöön liittyvää valintaa. Vaihtoehtoja on entistä enemmän ja sen vuoksi valinnasta on tullut entistäkin merkityksellisempää. (Wilén & Kortelainen 2007, 16.) Hankinnassa aineiston laatu, ajankohtaisuus kirjaston tarpeiden perusteella, hinta sekä aineiston fyysiset ja tekniset ominaisuudet ovat perusvalintatekijöitä (Holleman 2000, Wilénin & Kortelaisen 2007, 78 mukaan). Erilaiset julkaisumuodot vaikuttavat aineiston käyttöön. Elektroninen aineisto on saavutettavissa ja siirrettävissä nopeasti. Hakuominaisuuksien vuoksi tieto löytyy niistä nopeasti. (Wilén & Kortelainen 2007, 53.) Elektronisen aineiston valinnassa kriteerinä on aineiston laadun lisäksi myös toiminnallinen laatu (Metz 2000, Wilénin & Kortelaisen 2007, 79 mukaan).

Tiedon määrä lisääntyy koko ajan ja sen saatavuus helpottuu tekniikan lisääntymisen ja kehittymisen myötä. Mobiililaitteet ovat tuoneet internetin ja verkkopalvelut ihmisten lähelle. Tiedonhankkijat löytävät internetistä ja sähköisistä tietolähteistä vastaukset niihin tarpeisiin, joihin kirjasto aiemmin vastasi ja joiden vuoksi asiakkaat ovat tulleet kirjastoon.. Painetulla tiedolla ei ole enää samaa asemaa kuin ennen (Holmberg et al. 2009, 88, 91, 111, 113). Sähköisen median helppo saavutettavuus ja toisaalta elektronisen mediavirran muokkausmahdollisuudet vaikuttavat siihen, miten ihmiset odottavat kaiken median olevan saatavilla ilmaiseksi, välittömästi ja missä tahansa sekä siihen, miten se on käytettävissä. Sähköinen media tarjoaa eritasoisia tiedonlähteitä, joista valtaosaa käyttäjä pitäneen riittävän luotettavina. (Holmberg et al. 2009, 119.)

Kuitenkin on huomioitava, että opiskelijoiden lukemisen ja kirjastonkäytön muutoksista on saatu ristiriitaisia tuloksia. Nuoret eivät ole niin taidokkaita teknologian ja informaation käyttämisessä kuin on luultu. Sähköisen informaation suuresta määrästä huolimatta monissa tapauksissa pidetään paperidokumentteja parempina. (Holmberg et al. 2009, 115 - 116, 118, 121 -122.) Herkmanin ja Vainikan tekemässä 16 - 35 -vuotiaiden lukiolaisten ja korkeakouluopiskelijoiden lukutottumuksia koskevassa tutkimuksessa tulokset osoittivat, että painettu kirja oli edelleen selkeästi suositumpi kuin e-kirja. E-kirjoja käytettiin pääasiassa opiskelussa, ei vapaa-aikana. (Herkman & Vainikka 2012, 4, 25.) Digitaalinen lukeminen kuitenkin kehittyi koko ajan yhä luontevammaksi lukutavaksi (Holmberg et al. 2009, 121).

Sähköisen median ja mobiililaitteiden yleistyessä on myös kirjastojen toimintaympäristö muuttunut. Pohditaan painetun aineiston ja e-aineiston välistä suhdetta ja miten jakaa resurssit näiden välillä. Kirjastoja kiinnostaa, kuinka hyvin käyttäjät hyödyntävät kirjaston tarjoamaa elektronista aineistoa ja samalla yrittään kehittää käyttäjäystävällisempiä verkkoympäristöjä aineiston etsimiselle ja käytölle. Hyvin suuri osa kirjastojen aineistosta on sähköisessä muodossa, mutta sen näkyväksi tekemisessä on vielä haasteita. Opinnäytetyön tekijän henkilökohtaisen asiakaspalvelukokemuksen mukaan kirjastoa käyttävät opiskelijat, nuoretkin, suosivat painettua aineistoa, jos heillä on valinnan mahdollisuus. Tässä on kuitenkin aivan viime aikoina alkanut tapahtua muutosta ja opiskelijat osoittavat aiempaa enemmän kiinnostusta e-aineistojä kohtaan. E-aineiston tarve kasvaa myös lisääntyvän verkko-opetuksen myötä.

Tässä opinnäytetyössä kokoelmatyön painopisteenä on se, kuinka suuren osan käyttämästään lähdeaineistosta opinnäytetyön tekijät voivat löytää kirjastosta ja kuinka paljon siitä on e-aineistoa. Kirjaston kokoelmien laadukkuuden ja kokonaiskäytön arviointi on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle. Koska kuitenkin opinnäytetyön arviointiin liittyy myös lähdeaineistoon liittyviä tekijöitä, seuraa siitä, että hyväksytyissä opinnäytetöissä olevat lähteet ovat opinnäytetyöohjaajien mielestä riittävän laadukkaita ja niitä on käytetty tarkoituksenmukaisesti. Niinpä opinnäytetöiden lähdeaineiston saatavuus kirjastosta kertoo osittain myös siitä, kuinka laadukkaasti kirjasto täyttää kohderyhmänsä tarpeet.

5 KIRJASTON VAIKUTTAVUUS

Kirjaston vaikutus voi olla mikä tahansa palvelun aikaansaama muutos yksittäisessä asiakkaassa, ryhmässä tai yhteisössä. Muutos voi olla myönteinen tai kielteinen ja tarkoituksellinen tai vahingossa saavutettu. (Markless & Streatfield 2013, xvii.) Kirjasto voi vaikuttaa asiakkaiden tietoihin ja taitoihin, muuttaa asenteita ja käytöstä, parantaa menestymistä opiskelussa, tutkimustyössä tai työuralla sekä lisätä hyvinvointia (Poll 2012). Ketju vaikuttavuuteen syntyy panoksesta (kirjaston käytettävissä olevat resurssit), tuotoksesta (kirjaston tarjoama aineisto ja palvelut) ja tuloksesta (esimerkiksi lainat, informaatiolukutaidon opetuksen määrä). Vaikuttavuus syntyy tuloksen aiheuttamista muutoksista. (Sepänen & Laitinen 2012.)

Kirjaston vaikuttavuuden tutkimiselle on monia syitä, esimerkiksi kirjaston toiminnan kehittäminen, kehysorganisaation tavoitteiden tukemisen tutkiminen, kirjaston toiminnan tärkeyden osoittaminen, rahoituksen turvaaminen sekä kirjastoammattilaisten ammattilypeyden tukeminen (Markless & Streatfield 2013, 20 - 21). Korkeakoulut pitävät laadukkuuden mittareina muun muassa opiskelijoiden nopeaa valmistumista, hyviä arvosanoja, opiskelijoiden sitouttamista opintoihinsa, valmistuneiden opiskelijoiden työllistymistä sekä laadukasta tutkimustyötä. Mikäli kirjasto voi osoittaa vaikuttavansa näihin mittareihin, tukee se kirjaston asemaa kehysorganisaatiossaan. (Poll 2012.)

Kirjaston vaikuttavuuden arvioinnille on monia mittareita. Voidaan mitata ja analysoida määrällisiä asioita, kuten lainauslukuja ja asiakasmääriä. Kirjaston kautta saadun tiedon hyöty ja arvo asiakkaille on kuitenkin vaikeammin mitattavissa. (Wilén & Kortelainen 2007, 99.) Kirjaston vaikuttavuuden arviointia hankaloittaa se, ettei kirjaston vaikutusta voida eristää muista vaikutteista. Lisäksi kirjaston palvelut ovat aineettomia ja niiden pitkäaikaisvaikutusten mittaaminen on vaikeaa, koska samoja käyttäjiä ei välttämättä enää tavoiteta. Osa menetelmistä on subjektiivisia eivätkä kirjastoammattilaiset välttämättä osaa mittaamenetelmiä. Lisäksi mittauksen vaatimat resurssit saattavat olla huomattavia. (Poll 2012.)

Epäsuoria mittareita ovat muun muassa tilastot ja asiakastyytyväisyyskyselyt. Lisääntynyt käyttö tai suuri asiakastyytyväisyys eivät välttämättä merkitse sitä, että kirjasto on vaikuttanut asiakkaisiin. Kuitenkin voidaan ajatella, että esimerkiksi lisääntynyt e-aineiston käyttö kertoo siitä, että tarjonta vastaa tarpeita ja kirjasto on onnistunut e-aineistojen markkinoinnissa. Asiakastyytyväisyys ei mitata asiakkaissa tapahtuneita muutoksia, mutta tyytyväisyys kirjaston palveluihin saattaa lisätä kirjaston käyttöä ja siten altistaa asiakkaat suuremmalle vaikutukselle. Jatkuvalle tilastoinnille saadaan tietoa, josta voidaan tehdä oletuksia vaikuttavuudesta. Tilastotietoa tulisi syventää kyselyillä ja haastatteluilla. (Poll 2012.) Pelkät kirjastojen keräämät tilastotiedot kertovat enemmän kirjaston tehokkuudesta kuin vaikuttavuudesta. (Markless & Streatfield 2013, 7.)

Varmempia tuloksia vaikuttavuudesta antaa havainnointi. Havainnointimenetelminä voidaan käyttää asiakkaiden käyttäytymisen tutkimista ennen ja jälkeen kirjastopalvelun, vertaamalla heidän kirjastonkäyttöään opiskelu- tai uramenestykseen, tutkimalla asiakkaiden omia portfolioita kehityksestään sekä taitojen testaamisella esimerkiksi ennen ja jälkeen tiedonhankinnan opetuksen. Tällaista arviointia voi kuitenkin olla hankala tehdä esimerkiksi tietosuojan vuoksi. Testit opetuksen jälkeen ovat näistä helpoin tapa havaita kirjaston vaikutusta, vaikka muutkin tekijät saattavat vaikuttaa muutoksiin asiakkaan taidoissa ja tiedoissa. Asiakkaiden omat arviot kirjaston vaikutuksista ovat hyvä keino mitata vaikuttavuutta. Siihen voidaan käyttää kyselyitä, haastatteluja, teemaryhmiä tai itsearviointia. Tietoa kannattaa kerätä niin, että siitä saadaan mitattavaa ja vertailtavissa olevaa tietoa. (Poll 2012.)

Kun mitataan kirjaston vaikutusta kyselyillä, kannattaa huomioida kysymyksissä esimerkiksi tiedonhankinta, uusien taitojen kehittyminen, kirjasto mahdollinen myönteinen vaikutus opinnoissa tai työelämässä ja se, onko kirjaston käyttö säästänyt aikaa ja vaivaa. Kysymyksiä voi asetella myös toisin eli pyytää vastaajia miettimään, miten he toimisivat, jos kirjasto ei olisi käytettävissä. Voisivatko he saada tarvitsemansa tiedon toisesta kirjastosta, internetistä, muusta mediasta, ystäviltä, opettajilta tai kollegoilta? Kyselyiden taustatiedoksi kannattaa kysyä asiakkaalta kirjastonkäytön tiheyttä, mitä palveluja hän on käyttänyt ja

mille palveluille hänellä on eniten tarvetta. Kyselyn tulee ottaa huomioon kirjaston fyysinen ja verkkokäyttö. (Poll 2012.)

Kirjaston taloudellisia vaikutuksia voidaan arvioida ottamalla huomioon kirjaston työllistävyys, ostovoima ja vetovoima esimerkiksi nähtävyytenä tai huomioimalla kirjaston käyttämisen taloudelliset vaikutukset. Käyttäjiltä ja ei-käyttäjiltä voidaan kysyä myös summaa, jonka he olisivat valmiita maksamaan palvelusta tai summaa, jolla he olisivat valmiita luopumaan palvelusta. (Poll 2012.)

Kansalliskirjaston perustama Kirjastotoiminnan vaikuttavuuden arviointiryhmä on kehittänyt mittariston kirjastojen vaikuttavuuden mittaamiseen. Mittaristoon kuuluvat asiakaskyselyillä tehtävät selvitykset kirjastopalvelujen laadusta, tiedonhankintaopetuksen vaikutuksista informaatiolukutaitoon sekä kirjaston kautta hankitun tiedon hyödyllisyydestä. Määrällisiä mittareita ovat esimerkiksi kirjastokäyntien ja lainojen määrä sekä kirjaston käyttökulut suhteessa kohdeväestöön. Kyselyllä selvitetään myös kirjaston kokoelmien kattavuutta ja laadukkuutta. (Kirjastotoiminnan vaikuttavuuden arviointiryhmä 2011.)

Vuonna 2013 kansalliseen käyttäjäkyselyyn vastanneista ammattikorkeakoulu-kirjastojen asiakkaista 55 prosenttia arvioi kirjaston palvelujen parantaneen opiskelun tai työtehtävien laatua huomattavasti ja 36 prosenttia arvioi niiden laadun parantuneen jonkin verran. Kolme prosenttia vastanneista oli sitä mieltä, että kirjaston palvelut eivät olleet vaikuttaneet opiskelun tai työtehtävien laatuun. Jakauma oli lähes samanlainen kun kysyttiin, kuinka paljon kirjaston palvelut ovat tehostaneet opiskelua tai työntekoa. Yli puolet käyttäjistä siis kokee kirjaston palveluiden parantavan tai tehostavan opiskelua tai työntekoa huomattavasti ja yhteensä yli yhdeksänkymmentä prosenttia kokee kirjastolla olleen vaikutusta näihin asioihin. (Kirjastojen kansallinen käyttäjäkysely 2013.)

Ammattikorkeakoulukirjaston vaikuttavuus opinnäytetyöprosessissa voisi näkyä muun muassa laadukkaampina opinnäytetöinä tai opinnäytetyön teon nopeutumisessa. Vaikutuksen osoittamista varten pitäisi koota määrällisesti ja laadullisesti kattava otos kirjastoa käyttävien ja käyttämättömien opiskelijoiden tuloksista ja lisäksi huomioida muut vaikuttavat seikat. Suppeakin vaikuttavuustutkimus olisi niin laaja, ettei sitä voi yhdistää tähän tutkimukseen. Tässä opinnäytetyös-

sä siis ainoastaan sivutaan kirjaston vaikuttavuutta kehysorganisaation tavoitteiden näkökulmasta opinnäytetyöprosessissa.

6 TUTKIMUKSEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Haaga-Helia ammattikorkeakoulun kirjasto oli luonteva paikka tutkimuksen suorittamiseen, koska opinnäytetyön tekijä työskentelee siellä tietopalveluassistenttina. Tutkimuksen aihe valikoitui keskusteluissa esimiehen kanssa ja on myös opinnäytetyön tekijän mielestä kiinnostava. Tutkimuksen tuloksia voidaan toivottavasti hyödyntää kirjaston palvelujen kehittämisessä.

6.1 Haaga-Helia ammattikorkeakoulu lyhyesti

Haaga-Helia on yksityinen ammattikorkeakoulu, jonka toimintaa johtavat osakeyhtiöhallitus ja amk-hallitus (Haaga-Helia g). Haaga-Helian juuret ovat jo 1800-luvun lopulla perustetuissa ammatillisissa oppilaitoksissa, joiden muodostamalta pohjalta puolestaan perustettiin Haaga Instituutin ammattikorkeakoulu ja Helsingin liiketalouden ammattikorkeakoulu 1990-luvulla. Nämä kaksi ammattikorkeakoulua yhdistyivät vuonna 2007 Haaga-Heliaksi. (Haaga-Helia f.) Haaga-Helian missiona on kouluttaa asiantuntijoita sekä tukea alueen elinkeinoelämää ja hyvinvointia tutkimalla ja kehittämällä uusia palveluita, tuotteita ja yritystoimintaa (Haaga-Helia h).

Haaga-Helialla on kuusi kampusta, joista neljä sijaitsee Helsingissä, yksi Porvoossa ja yksi Vierumäellä. Opiskelijoita on noin 10 500 ja henkilökunnan jäseniä noin 650. Haaga-Helian koulutusaloja ovat liiketalous, tietotekniikka, hotelli-, ravintola- ja matkailuala, johdon assistenttityö, toimittajakoulutus, liikunta-ala sekä ammatillinen opettajankoulutus. (Haaga-Helia i.).

Haaga-Helia tarjoaa lähes neljäkymmentä eri ammattikorkeakoulun perustutkinnon koulutusohjelmaa. Ammattikorkeakoulututkinnon Haaga-Heliassa suorittavat opiskelijat valmistuvat tradenomeiksi, restonomeiksi, medianomeiksi ja liikunnanohjaajiksi. Lisäksi Haaga-Heliassa on valittavana kymmenen erilaista ylempään ammattikorkeakoulututkintoon tähtäävää koulutusohjelmaa sekä avoimia ammattikorkeakouluopintoja. Haaga-Helian ammatillinen opettajakorkeakoulu tarjoaa ammatillista opettajankoulutusta sekä täydennyskoulutusta.

(Haaga-Helia i.) Liiketalouden koulutusyksikkö on Haaga-Helian suurin. Kaikista Haaga-Helian opiskelijoista 39 prosenttia eli noin kolmetuhatta opiskelijaa opiskelee liiketalouden koulutusohjelmissa.

6.2 Opinnäytetyö liiketalouden koulutusohjelmassa

Ammattikorkeakouluista annetussa asetuksessa määritellään opinnäytetyön tavoitteet: ”Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää ja osoittaa opiskelijan valmiuksia soveltaa tietojaan ja taitojaan ammattiopintoihin liittyvässä käytännön asiantuntijatehtävässä” (Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista 15.5.2003/352). Opinnäytetyö voi olla selvitys, tutkielma, kehittämistyö tai toiminnallinen projekti. Tarkoituksensa on, että opinnäytetyön tekemällä opiskelija oppii omaan alaansa liittyvän tiedontuottamisprosessin ja osaa perustella tekemiään valintoja (Haaga-Helia j).

Opiskelijoiden ekstranetin mukaan opinnäytetöiden yhtenä arviointikohtana on tietoperusta, johon sisältyvät opinnäytetyössä käytetyt lähteet. Opinnäytetyön arviointikriteereissä tarkennetaan, mitä lähteisiin liittyviä asioita tarkastellaan. Opinnäytetyössä käytetyistä lähteistä arvioidaan muun muassa niiden laatua ja ajantasaisuutta. Lisäksi lähteiden käyttöä arvioidaan tarkoituksenmukaisuuden, kriittisen arvioinnin ja monipuolisuuden mukaan.

6.3 Haaga-Helian kirjaston tiedonhankinnan opetus ja kokoelmatyö

Haaga-Helian kirjaston tavoitteena on palvella opiskelua, opetusta ja tutkimusta ja edistää opiskelijoiden valmistumista tarjoamalla käyttöön laadukasta tietoa-aineistoa ja huolehtimalla omalta osaltaan tiedonhankintataitojen opettamisesta. (Haaga-Helia a.) Kokoelmatyössä tärkeinä periaatteina ovat aineiston helppo saavutettavuus ja käytettävyys. Aineistoa tarjotaan sekä painettuna että elektronisena. E-aineiston käyttöaste vaikuttaa hankintoihin. (Haaga-Helia b.)

Kirjasto toimii Haaga-Helian jokaisessa kuudessa toimipisteessä. Henkilökuntaa on yhteensä 20. Vuoden 2013 tilastojen mukaan kirjasto antoi tiedonhankinnan

opetusta 250 tuntia. Kirjastokäyntejä oli 371 000 ja lainoja 388 000. Kokoelmaan kuului 134 000 nidettä. Painettuja lehtiä tuli kirjastoon 792 ja elektronisia lehtiä oli käytettävissä 13 360. Painetun aineiston, lehtien ja kirjojen, hankintaan oli käytettävissä 371 000 euroa. Elektronisen aineiston hankintaan käytettiin 179 440 euroa. (Haaga-Helia c.) Aineistomäärärahasta siis 67 prosenttia käytettiin painettuun aineistoon ja 33 prosenttia e-aineistoon.

Kirjasto tarjoaa lainattavia e-kirjoja, erillisissä tietokannoissa olevia e-kirjoja sekä artikkeleita sekä valikoiman netin kautta vapaasti luettavaa aineistoa. Kurssikirjoja hankitaan myös elektronisena, mikäli se on mahdollista. Elektroninen aineisto on pääasiassa käytettävissä Haaga-Helia ammattikorkeakoulun verkossa, mutta myös etäkäyttö on usein mahdollista. Osa aineistoista on kaikkien kirjaston asiakkaiden käytettävissä, osa vain oman organisaation opiskelijoille ja henkilökunnalle tarkoitettua. E-aineistoa hankitaan konsortiodien kautta, mutta myös omilla lisenssisopimuksilla. Käyttötilastoja seurataan ja käyttöaste huomioidaan hankinnoista päätettäessä. Jos lehti on saatavana elektronisessa muodossa, ei lehteä hankita kirjastoon paperimuodossa kuin poikkeustapauksissa. (Haaga-Helia k.)

Kirjasto osallistuu liiketalouden opiskelijoiden Ammatillinen kasvu -opintojaksossa tapahtuvaan tiedonhaun opetukseen. Opintojakson tavoitteena on orientoida opiskelijat ammattikorkeakouluopintoihin ja tarjota heille valmiudet opiskeluun. Tiedonhankintaan liittyen tavoitteena on "... valmius hankkia ja käsitellä oman alansa tietoa, kriittisesti arvioida sitä sekä käyttää tehokkaasti korkeakoulun tietopalveluita." Opetuksen sisältöön kuuluvat informaatiolukutaidot sekä tiedonhaun menetelmät ja löydetyn informaation arviointi. (Haaga-Helia d.)

Ammatillinen kasvu -opintojaksoon liittyvän kirjaston antaman informaatiolukutaidon opetuksen määrä on vaihdellut eri vuosina ja eri toimipisteissä, mutta pääsääntöisesti opetusta on ollut noin 1 - 4 tuntia. Oppitunneille osallistumisen lisäksi opiskelijat tekevät oppimista testaavan lopputehtävän. Muuta opetussuunnitelmaan sisältyvää tiedonhankinnan opetusta koulutusohjelmaan ei sisälly, mutta joidenkin opintojaksojen opettajat pyytävät informaattikkoja mukaan tunneilleen antamaan tiedonhankinnan opetusta. Informaatikot ovat mukana

myös opiskelijoille pidettävillä opinnäytetyöleireillä. Lisäksi kirjastossa järjestään avoimia tiedonhakukoulutuksia, jotka ovat pääsääntöisesti suunnattu opinnäytetyötään tekeville opiskelijoille.

7 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Jotta opiskelijoiden tiedonhankinnasta saisi mahdollisimman kattavan kuvan, tässä tutkimuksessa on käytetty toisiaan täydentäviä määrällisiä ja laadullisia menetelmiä. Monistrategisen tutkimusotteen eli triangulaation käyttö on aiheellista, jos yhdellä menetelmällä ei saada aukotonta kuvaa tutkittavasta aiheesta (Kananen 2008, 84). Usein triangulaatiossa eli monimenetelmällisyydessä käytetään kvalitatiivista tutkimusta yleiskuvan luomiseksi tutkittavasta aiheesta ja saatua kuvaa täydennetään kvantitatiivisilla menetelmillä (Anttila 2006, 471; Kananen 2008, 84 - 85).

Myös Blinnikka ym. (2001, 8) toteavat, että arviointiin tarvitaan sekä tilastollisia että laadullisia menetelmiä. Kananen (2008, 85) kuitenkin huomauttaa, että useiden menetelmien käyttö kasvattaa myös virheiden mahdollisuutta. Toisaalta Hirsjärvi ja Hurme (2004, 39) nostavat esiin Robsonin 1995 esittämän näkemyksen siitä, että yhden metodin tuoma mahdollisesti väärä varmuus tutkimustuloksen oikeellisuudesta vähenee monimetodisen tutkimusotteen avulla.

Tässä tutkimuksessa on ensin tehty lähdeanalyysi, jonka avulla saatiin yleiskuva siitä, millaista lähdeaineistoa opiskelijat käyttävät opinnäytetöissään. Saatua kuvaa on syvennetty opiskelijoiden teemahaastatteluilla. Lisäksi opinnäytetöiden ohjaajille tehdyllä kyselyllä on saatu tietoa vielä ohjaajan näkökulmasta. Haastattelukysymyksien muodostamisessa on käytetty hyväksi lähdeanalyysistä saatua tietoa.

7.1 Lähdeanalyysi

Lähdeanalyysi on lähdeviitteisiin ja lähdeluetteluihin kohdistuvaa tutkimusta, jossa lähteiden tarkastelulla saadaan tietoa tietyllä alalla käytetystä kirjallisuudesta. Lähdeluetteloiden analysoinnissa käytetään luettelossa olevien teosten bibliografisia tietoja luokittelun pohjana. Lähdeluetteloiden bibliografiset tiedot eivät kuitenkaan aina kerro kaikkea ja esimerkiksi julkaisuaikankohdan määrittä-

minen voi tuottaa ongelmia – käytetäänkö luokittelussa alkuperäistä julkaisu-vuotta vai käytetyn painoksen julkaisuvuotta? Jos sama lähde teos mainitaan useammassa lähdeluettelossa, se lasketaan mukaan joka kerta erillisenä yksikönä. (Wilén & Kortelainen 2007, 153, 160 - 163.)

Elektronisen aineiston käyttöä on vaikea mitata perinteisin keinoin eikä varsinkin käyttäjistä saada tietoa, vaikka käyttömäärät saadaan selville esimerkiksi käyttötilastoista (Johnson 2009, 254). Lähdeanalyysissä saadaan jonkin verran tietoa siitä, kuinka paljon opiskelijat käyttävät e-aineistoa. Kaikkea todellista käyttöä ei lähdeanalyysikään selvitä, sillä osa aineistosta voi olla tarjolla sekä painettuna että elektronisena eikä elektronista käyttöä ole välttämättä lähdeluettelossa erikseen tuotu esille.

Lähdeanalyysissä ongelmana on siis se, ettei siitä selviä käytetyn aineiston todellinen hankintapaikka eikä myöskään käytettyjen lähteiden merkittävyys tutkimukselle. Toisaalta lähdeanalyysin vahvuutena on se, että sen avulla saadaan selville kirjaston kokoelman suhteellinen kattavuus. Tätä tietoa voidaan käyttää sekä kokoelmatyön apuna että kirjaston vaikuttavuutta arvioitaessa. (Holopainen 2012.)

Lähdeanalyysi ei selvitä lähteiden todellista hankintakanavaa, vaan kertoo, kuinka suuri osuus opinnäytetöiden lähdeaineistosta on saatavissa kirjaston kautta. Vaikka kaikkea saatavilla olevaa aineistoa ei olisikaan hankittu Haaga-Helian kirjaston kautta, kertoo saatavuus kuitenkin siitä, kuinka hyvin kirjastolla on mahdollisuus tyydyttää opinnäytetyötään tekevien opiskelijoiden tiedontarpeita. Analyysissä ei näy, millaista aineistoa opiskelijat olisivat kaivanneet lisää. Koska analysoidut opinnäytetyöt ovat hyväksytyjä, ainakin tavoiteltu vähimmäistaso on saavutettu myös lähdeaineiston kohdalla.

Tässä tutkimuksessa lähdeanalyysin tarkoitus on siis selvittää sekä määrällisiä asioita käytetystä lähdeaineistosta että aineiston saatavuutta Haaga-Helian kirjastosta. Tarkasteltavina asioina ovat julkaisutyyppi ja -muoto, aineiston ikä ja kieli sekä saatavuus Haaga-Helian omasta kirjastosta. Aineiston käytön määrän tai laadun tutkiminen ja arvioiminen on rajattu tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Analyysi on tehty luottaen lähdeluetteloihin eikä ole tarkistettu, onko opinnäyte-

töissä viittauksia kaikkiin lähteisiin. Myöskään lähteestä annettujen tietojen oikeellisuutta ei ole sinänsä tarkistettu. Kahta lähdeluetteloihin merkittyä teosta ei löytynyt sellaisina, kuin ne oli lähdeluetteloön merkitty. Virheellisesti merkityt lähteet on tilastoitu sen mukaan, millaisena aineisto löydettiin. Koska kysymyksessä on vain kaksi lähdettä, ei sillä ole tilastollista merkitystä analyysin kannalta.

Osa aineistosta, usein esimerkiksi artikkelit ovat saatavissa sekä painettuina että elektronisina. Ellei lähdeluettelossa ollut mainintaa elektronisesta käytöstä, lähde on tilastoitu painetuksi lukuun ottamatta lakeja, jotka tilastoitiin e-aineistoksi. Tämä johtuu siitä, että opinnäytetyön tekijän oman asiakaspalvelussa saadun kokemuksen mukaan lakitieto etsitään usein verkosta, vaikka muuten suositaan painettua aineistoa.

Analysoitavaksi aineistoksi poimittiin kymmenen vuoden 2014 keväällä julkaistua opinnäytetyötä Theseus-tietokannasta Haaga-Helian liiketalouden koulutusohjelmasta. Työt haettiin kevään kuluessa kolmella otantakerralla. Ensimmäisellä kerralla otettiin neljä opinnäytetyötä, toisella kaksi ja kolmannella kerralla taas neljä. Kaikki opinnäytetöiden lähdeluetteloissa mainitut lähteet listattiin yksittelen Exceeliin julkaisutyyppin ja saatavuuden mukaan. Jokaiselle lähteelle annettiin oma koodi, jolloin oli tarvittaessa helppo etsiä kyseinen teos lähdeluetteloista.

Analysoitujen opinnäytetöiden määrä on melko pieni. Kun uusi aineisto ei enää tuo uutta tietoa, puhutaan kylläntymisestä eli saturaatiosta. Jotta osataan määrittää saturaatiopiste, täytyy kuitenkin tietää, millaista tietoa tutkimusaineistosta halutaan. Saturaatioon vaikuttaa muun muassa se, halutaanko tutkimuksessa löytää aineistosta erityisiä tapauksia vai etsitäänkö yhteneväisyyksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 87 - 90.) Nygren ym. (2008) toteavat artikkelissaan, että suppeakin opinnäytteiden määrä riittää antamaan luotettavia tuloksia. Nygren kumppaneineen oli käyttänyt tutkimuksessaan neljän väitöskirjan lähdeluetteloita ja testasivat viidennen lisäämistä. Lisäys ei tuottanut kuin 1 - 2 prosentin eron tuloksiin. Tässä opinnäytetyössä verrattiin analysoitua aineistoa vastaavalla tavalla. Kuuden ja kymmenen opinnäytetyön analysoinnin tuloksena oli vain tuo sama 1 - 2 prosentin ero.

Aineisto jaettiin seuraaviin kategorioihin:

- painettu kirja/monografia
- e-kirja
- tieteellinen/ammattillinen artikkeli
- tieteellinen/ammattillinen verkkoartikkeli
- sanomalehtiartikkeli
- verkkosanomalehtiartikkeli
- aikakauslehtiartikkeli
- verkkoaikakauslehtiartikkeli
- painettu opinnäyte
- elektroninen opinnäyte
- julkisen sektorin verkkolähde
- muu verkkolähde
- julkaisematon lähde (esimerkiksi haastattelu, sähköpostiviesti).

Näihin kategorioihin päädyttiin aiemmin tehtyjen tutkimusten ja opinnäytetyön tekijän ammattikorkeakoulukirjastossa saaman henkilökohtaisen kokemuksen perusteella ottaen huomioon tämän tutkimuksen tarkoituksen. Kokoomateokset on tilastoitu monografioksi, koska tutkimuksen kannalta ei ollut väliä, onko kirjaa luettu kokonaisuuden vai yhden artikkelin perusteella. Loppujen lopuksi yhtään kokoomateosta ei kuitenkaan osunut mukaan tutkimukseen.

Edellä luetellut kategoriat jaoteltiin sen mukaan, oliko aineisto saatavissa Haa-ga-Helian kirjastosta vai ei. Lisäksi aineisto taulukoitiin kielen ja julkaisuvuoden mukaan. Aineiston kieli pääteltiin aineiston nimekkeen tai verkkosivuston osoitteen perusteella. Lähteinä käytettyjen sähköpostiviestien ja haastatteluiden kielestä ei lähdeluettelon perusteella saa tietoa, joten ne jäivät pois tästä tilastosta.

Aineiston julkaisuvuosi merkittiin sen mukaan, oliko aineisto julkaistu ennen vuotta 2003 vai vuoden 2002 jälkeen. Tämä jako tehtiin sen vuoksi, että Haaga-Helian kirjaston kokoelmapolitiikan mukaan klassikkoteoksia lukuun ottamatta vanhentunut yli 10 vuotta vanha aineisto poistetaan. Vuosi 2003 valittiin raja-vuodeksi, sillä vaikka opinnäytetyöt on julkaistu vuoden 2014 alkupuolella, on todennäköisesti pääosa aineiston kokoamisesta tehty vuonna 2013. Verkkoaineiston kohdalla käytettiin lähdeluettelosta mahdollisesti löytyvää vuosilukua, ei viittauspäivämäärää. Kaikkeen aineistoon, erityisesti verkkoaineistoon, julkaisuvuotta ei ollut merkitty, joten osa lähteistä jäi tämän analysoinnin ulkopuolelle.

Aineiston saatavuus tarkistettiin Haaga-Helian kirjaston Haltia-tietokannasta ja elektronisen aineiston saatavuus Haaga-Helian Nelli-portaalista. Nelli-portaalin kautta voi käyttää kirjastoon hankittua e-aineistoa ja lisäksi siellä on linkkejä myös valikoituihin vapaasti käytettävissä oleviin aineistoihin.

7.2 Opiskelijoiden teemahaastattelut

Opiskelijoiden teemahaastatteluilla syvennettiin lähdeanalyysistä saatua kuvaa. Erityisesti haluttiin selvittää, käyttävätkö opiskelijat aineistoa elektronisena vai painettuna, mikäli se oli saatavilla molemmissa muodoissa. Haluttiin myös tietää, kuinka paljon kirjaston kautta saatavaa aineistoa todellisuudessa käytetään kirjaston kautta. Haastattelut kohdistuivat tiedonhankintaprosessiin ja käytettyyn aineistoon. Haastatteluiden ulkopuolelle rajattiin opiskelijoiden persoonallisuuden piirteisiin, oppimistyyliin sekä tarkempiin hakumenetelmiin ja -strategioihin kuuluvat asiat.

Haastattelumenetelmänä on käytetty teema- eli puolistrukturoitua haastattelua. Teemahaastattelu perustuu etukäteen mietittyjen teemojen käsittelyyn haastattelussa vapaamuotoisessa käsittelyjärjestyksessä. (Vilka 2005, 101 - 102.) Haastattelun etuja ovat muun muassa vuorovaikutus haastateltavan kanssa ja tutkijan mahdollisuus tarkentaa ja täydentää kysymyksiään sekä löytää perusteita haastateltavan vastauksiin. Toisaalta haastattelujen haittapuolia ovat esimerkiksi haastateltavan mahdollinen halu vastata kysymyksiin sosiaalisesti odo-

tetulla tavalla sekä tutkijan tekemä tulkinta ja analyysi haastattelun tuloksista. (Hirsjärvi 2004, 35.).

Kutsu teemahaastatteluun osallistumisesta esitettiin loppukeväällä, jolloin moni opiskelija on saanut opinnäytetyönsä valmiiksi tai lähes valmiiksi. Haastattelukutsu laitettiin esille Pasilan toimipisteen liiketalouden koulutusohjelmajohtajan avulla ja myötävaikutuksella opiskelijoiden Mynet-ekstranettiin sekä lähetettiin Pasilan toimipisteen liiketalouden opiskelijoille sähköpostina. Kiitoksena haastattelusta luvattiin haastatelluille elokuvalippu. Haastateltavia ilmoittautui vain kolme.

Teemahaastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina. Kunkin yhteyttä ottaneen opiskelijan kanssa sovittiin haastattelu aika. Opiskelijoita pyydettiin varaamaan haastatteluun 45 minuuttia. Varsinaisen haastattelun todellinen kesto vaihteli kuitenkin 9 minuutista 18 minuuttiin. Haastattelut toteutettiin toukokuussa 2014 Haaga-Helian Pasilan toimipisteessä siten, että haastattelutilanteessa oli läsnä vain haastateltava ja opinnäytetyön tekijä. Haastattelut taltioitiin nauhurilla ja litteroitiin myöhemmin tekstitiedostoiksi.

Teemahaastattelut kohdistettiin kirjaston kannalta olennaisiin vaiheisiin eli ohitettiin Kuhlthaun mallin mukaiset ensimmäiset vaiheet eli tiedontarpeen tunnistaminen sekä aiheen valinta (Kuhlthau 2004, 44 – 45). Haastattelukysymykset alkoivat siitä vaiheesta, jolloin varsinainen tiedonhankinta alkaa.

7.3 Opinnäytetyöohjaajien sähköpostihaastattelut

Opinnäytetyön ohjaajien haastattelut toteutettiin sähköpostitse. Tällöin haastattelu on lähellä kysely- ja lomaketutkimusta. Sähköpostihaastattelun voisi toteuttaa myös interaktiivisesti siten, että kysyy vastaajilta ensin vain yhden tai kaksi kysymystä ja vastauksen saatuaan jatkaa haastattelua vastaamalla viestiin. Näin haastattelusta syntyisi viestiketju ja olisi mahdollista muodostaa jonkinlainen suhde haastateltavaan. Haastateltaville tulisi kertoa selkeästi, mutta lyhyesti vastausohjeet. Sähköpostihaastattelun etuina ovat esimerkiksi maantieteellisesti vaikeasti tavoitettavien henkilöiden tavoittaminen ja mahdollisuus

anonymiteettiin. Vastaukset myös saattavat olla pohditumpia kuin suullisessa haastattelussa. Koska vastaukset ovat valmiiksi kirjallisessa muodossa, aikaa ei kulu litterointiin. (Flick 2014, 234 - 236.)

Haittapuolina sähköpostihaastatteluissa on spontaaniuden ja sanattoman viestinnän puute ja viive viestien välillä. Menetelmän käyttö myös rajoittaa haastattavat sellaisiin henkilöihin, jotka ovat halukkaita ja kykeneviä käyttämään tietotekniikkaa. (Flick 2014, 236 - 237.) Lisäksi sähköpostihaastattelu tiedonkeruumenetelmänä on myös kyseenalaistettu. Kananen (2010, 56) sanoo, että haastattelukysymyksien lähettäminen sähköpostitse on yleistynyt, vaikka se ei täytä teemahaastattelun tunnuspiirteitä eikä ylipäätään ole hyväksytty tieteellisen tiedon keräysmenetelmä. Myös vastausten saaminen ja niiden mahdollinen niukkasanaisuus voivat olla ongelmia (Tuomi & Sarajärvi 2009, 74).

Alun perin oli tarkoitus, että Pasilan liiketalouden koulutusohjelmajohtaja välittää sähköpostikutsun haastatteluun kaikille liiketalouden koulutusohjelman opettajille. Koska pyyntö ja kysymykset lähetettiin niin myöhään ja koulutusohjelmajohtajan aikataulu oli kiireinen, opinnäytetyön tekijä päätyi kuitenkin lähettämään kysymykset suoraan osalle opettajista. Kysymykset lähetettiin 21 opettajalle 5.6.2014. Kaksi päivää myöhemmin koulutusohjelmajohtaja lähetti kysymykset vielä kaikille liiketalouden opettajille.

Sähköpostikyselyn saaneet 21 liiketalouden opettajaa valittiin aluksi systemaattisella otannalla henkilöstölistan perusteella. Systemaattinen otanta on mahdollista tehdä, kun perusjoukko voidaan järjestää jonoksi tai listaksi ja siitä poimitaan tasaisin välein otantayksiköt (Holopainen & Pulkkinen 2008, 32). Koska kaikki opettajat eivät kuitenkaan ohjaa opinnäytetöitä, täydennettiin listaa vastausten varmistamiseksi kuitenkin viidellä varmasti opinnäytetöitä ohjaavalla opettajalla.

Haastattelu oli avoimia kysymyksiä sisältänyt kysely, jossa kysymykset olivat kaikille samat, mutta valmiita vastausvaihtoehtoja ei ollut tarjolla. Ohjaajat saivat siis vapaasti vastata haluamiinsa kysymyksiin niin laajasti tai niukasti kuin halusivat. Opettajille ei ollut tarjolla muuta houkutinta kuin mahdollisuus kertoa mie-

lipiteensä ja siten mahdollisesti olla mukana kehittämässä kirjaston opinnäyte-työprosessia hyödyttäviä palveluita.

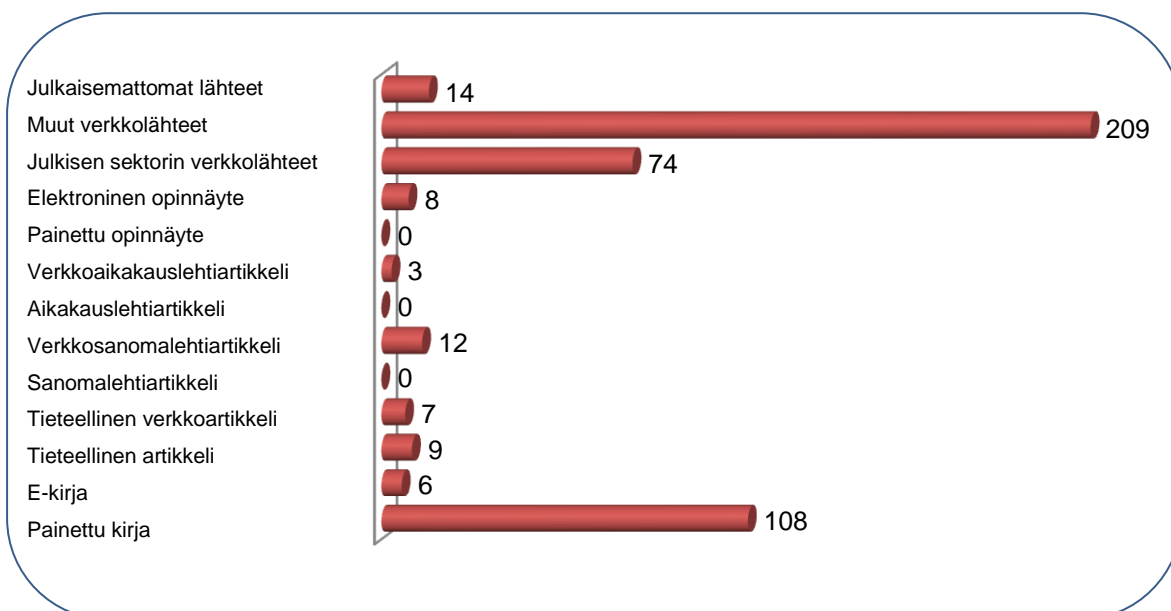
Kyselyvastauksia saatiin vain kolme eli osanotto kyselyyn oli erittäin niukka. Syynä saattaa olla lukuvuoden päättymisen läheisyys ja lukuvuoden jälkeinen kiire ja uupumus. Kyselyn ajankohta oli todennäköisesti liian myöhäinen. On myös mahdollista, että opettajat eivät näe kirjaston roolia tai tiedonhankintavaihetta erityisen tärkeänä osana opinnäyteprosessia eivätkä siksi olleet innokkaita vastaamaan.

8 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustulokset esitetään tässä luvussa siinä järjestyksessä, missä tieto on hankittu. Tutkimuksen lähtökohtana oli opinnäytetöiden lähdeanalyysi, josta saatua tietoa täydennettiin opiskelijoilta ja opinnäytetyöohjaajilta haastatteluis-
sa.

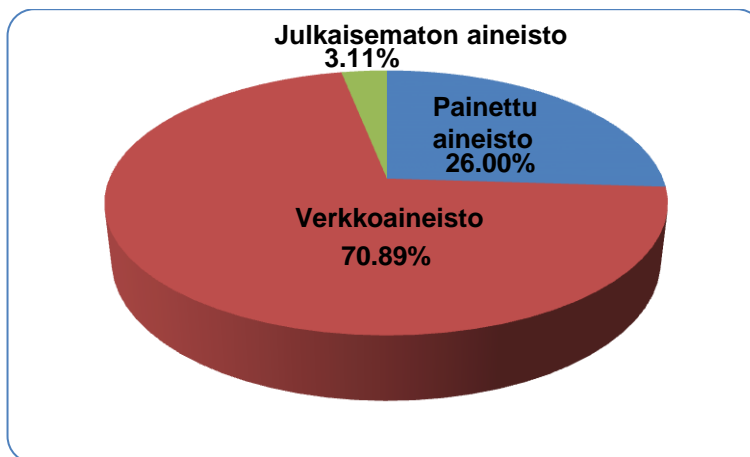
8.1 Lähdeanalyysi

Analysoiduissa opinnäytetöissä käytettyjen lähteiden määrä vaihteli paljon, pienin lähteiden määrä oli 15 ja suurin 106. Kymmenessä analysoidussa opinnäytetyössä oli käytetty yhteensä 450 lähdetä. Keskimäärin lähteitä oli siis 45 jokaisessa opinnäytetyössä. Käytettyjen lähteiden mediaani oli 38,5 lähdetä/opinnäytetyö. Lähteissä painottuivat selvästi vapaasti käytettävissä olevat verkkolähteet (Muut verkkolähteet), painetut kirjat sekä julkisen sektorin verkkolähteet (kuva 2). Ryhmään Muut verkkolähteet kuuluivat muun muassa yritysten verkkosivut, joita liiketalouden opinnäytetöissä käytetään melko runsaasti.

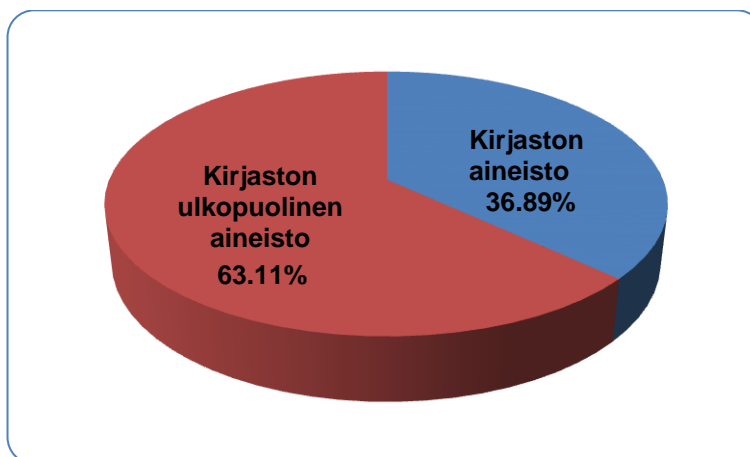
Kuva 2. Koko lähdeaineisto lähdetyyppin mukaan.

Lähdeanalyysin mukaan valtaosa aineistosta on hankittu verkon kautta (kuva 3). Painettua aineistoa on noin neljäsosa käytetystä aineistosta, julkaisematonta (haastattelut, sähköpostit) vain kolmisen prosenttia.

Kuva 3. Painettu, julkaisematon ja verkkoaineisto.

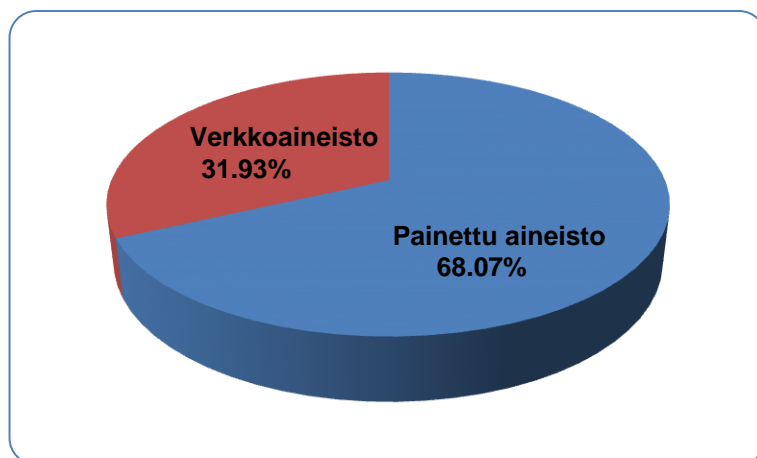
Koska suurin ryhmä julkaisutyyppiltään olivat vapaasti käytettävät verkkolähteet, lähdeaineistosta suurin osa eli 63 % ei ollut saatavissa kirjastosta (kuva 4).

Kuva 4. Haaga-Helian kirjastosta ja kirjaston ulkopuolelta saatavissa olevan aineiston jakauma.

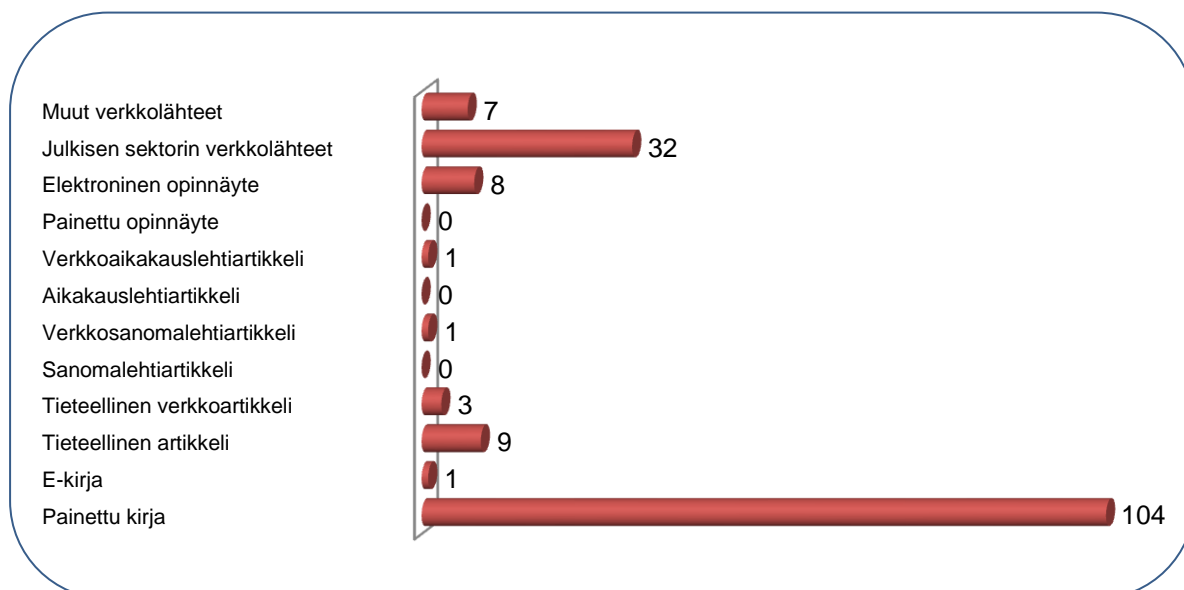
Kun tarkastelee, millaista opinnäytetöissä käytettyä aineistoa on saatavissa Haaga-Helian kirjaston kautta ja millaista aineistoa ei saa kirjastosta, näkee eroja aineiston julkaisumuodoissa. Siitä opinnäytetöissä käytetystä aineistosta, jo-

ka on saatavissa kirjastosta, vain vajaa kolmasosa on verkkoaineistoa ja loput painettua aineistoa (kuva 5).

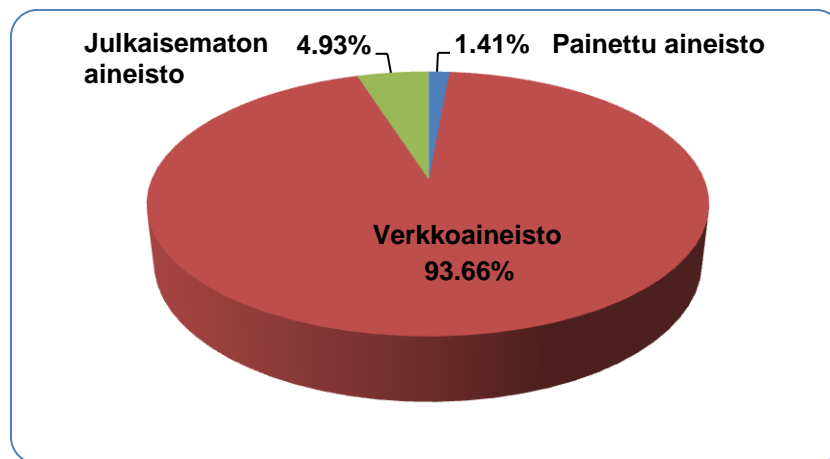
Kuva 5. Haaga-Helium kirjastosta saatavilla oleva aineisto julkaisumuodon mukaan.

Kun tarkastelee Haaga-Helium kirjaston kautta saatavilla olevaa aineistoa tarkemmin, huomaa että verkkolähteistä selkeästi suurin osa on julkisen sektorin verkkolähteitä (kuva 6). Lehtitietokannoista saatavilla olevia artikkeleita ja erityisesti e-kirjoja on tutkimusaineistossa vain vähän. Osittain tämä saattaa johtua myös käytetystä tilastointitavasta, jossa on merkitty sekä painettuna että e-aineistona saatavilla olevat kirjat ja artikkelit painetuksi, ellei lähdeluettelossa ollut merkintää elektronisesta aineistosta.

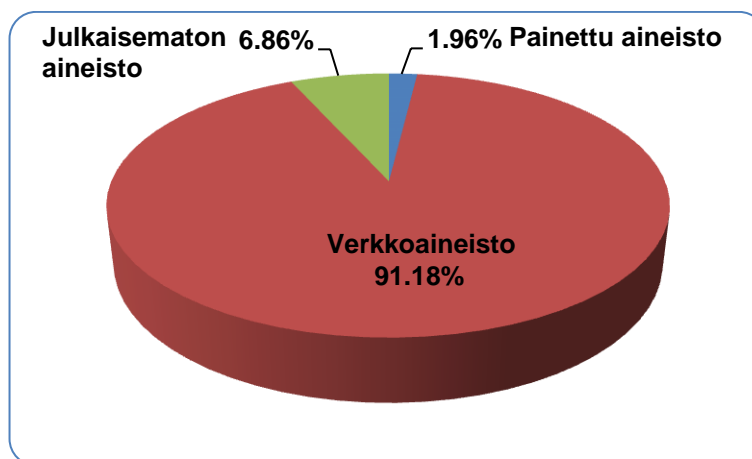
Kuva 6. Haaga-Helian kirjastosta saatavilla olevan aineiston jakauma.

Haaga-Helian kirjaston ulkopuolisesta aineistosta puolestaan valtaosa eli lähes 94 % on verkkoaineistoa, painetulla ja julkaisemattomalla aineistolla on vain hyvin pieni osuus (kuva 7).

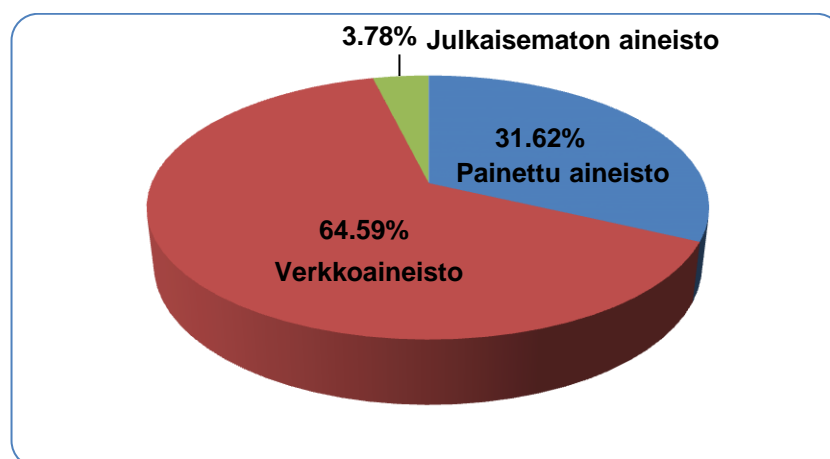
Kuva 7. Haaga-Helian kirjaston ulkopuolinen aineisto julkaisumuodon mukaan.

Verkkoaineistoa voi tarkastella toisinkin. Kirjaston ulkopuolelta hankitusta verkkoaineistosta suuri osa on yritysten verkkosivuja. Lähdeluettelo on saman yrityksen yksittäiset verkkosivut on merkitty jokainen omana lähteenään. Kuitenkin painetussa aineistossa, jos kysymys ei ole kokoomateoksesta, saman kirjan eri luvut lasketaan yhdeksi lähteeksi. Jos siis verkkosivuston yksittäiset sivut lasketaan yhteen, saadaan hieman erilainen tulos painetun ja verkkoaineiston välillä kirjaston ulkopuolelta hankitusta aineistosta (kuva 8). Muutos ei ole kuitenkaan suuri, sillä myös lähteiden kokonaismäärä väheni.

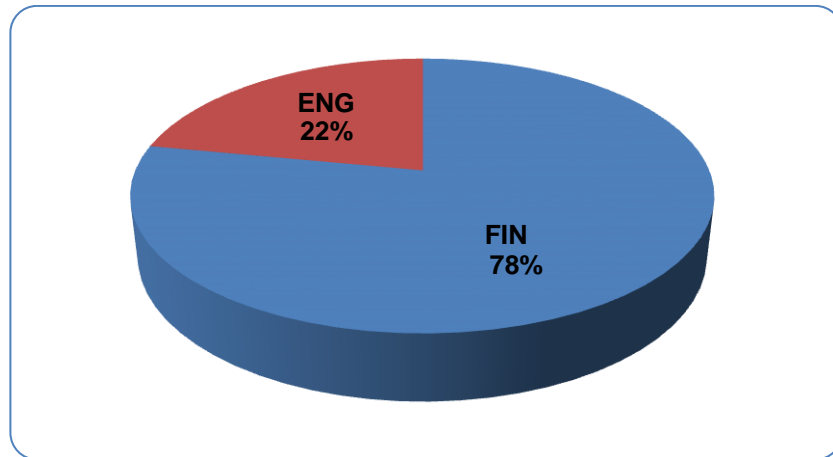
Kuva 8. Kirjaston ulkopuolinen aineisto julkaisumuodon mukaan verkkolähteet yhdistettynä.

Suurempi vaikutus muutoksella on koko aineiston julkaisumuodon jakaumaan. Alkuperäisen tilastoinnin (kuva 3) mukaan aineistosta 26 prosenttia oli painettua aineistoa, 71 prosenttia verkkomateriaalia. Kun jakauma tehdään korjatuilla luvuilla, tasoittuu tilanne jonkin verran, (kuva 9). Korjatussa jakaumassa painetun aineiston osuus nousee lähelle kolmasosaa kaikesta aineistosta aiemman neljänneksen sijaan.

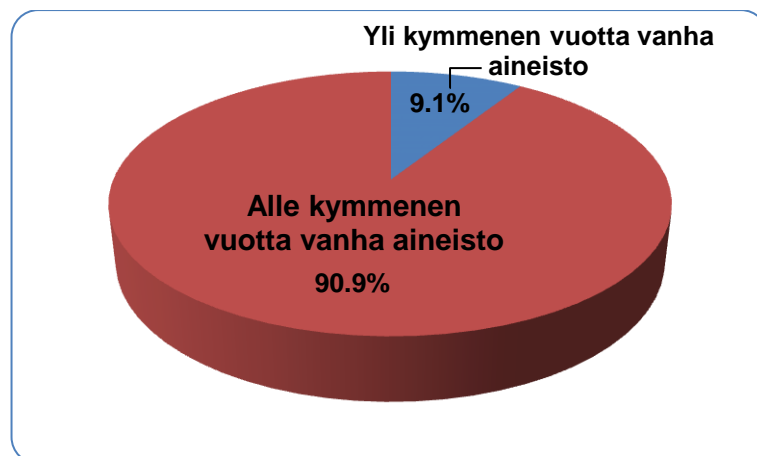
Kuva 9. Koko aineiston korjattu aineiston jakauma julkaisumuodoittain.

Lähteistä 78 prosenttia oli suomenkielisiä, 22 prosenttia englanninkielisiä (kuva 10). Muunkielistä aineistoa ei lähteissä ollut käytetty. Haastattelut ja sähköpostit jäivät tämän analyysin ulkopuolelle, koska niissä käytettyä kieltä ei voi päätellä lähdeluettelon tiedoista.

Kuva 10. Lähdeaineiston kieli.

Suurin osa käytetystä lähdeaineistosta oli alle kymmenen vuotta vanhaa. Sen osuus aineistosta oli noin 91 prosenttia (kuva 11).

Kuva 11. Lähdeaineiston ikäjakauma.

8.2 Opiskelijoiden teemahaastattelut

Kaksi opiskelijoista kertoi aloittavansa tiedonhankinnan käyttämällä Google-hakuja pohjatietojen hankkimiseksi. Kolmas mainitsi aiemmat muistiinpanonsa, kurssityönsä ja lisäksi netin käytön ennen kirjastonkäyttöä. Kaksi opiskelijoista kertoi myös tutustuneensa omaan aiheeseensa liittyviin valmiisiin opinnäytetöihin. Tällä tavoin he määrittelivät itselleen käytettävät käsitteet, loivat kehykset tiedonhankinnalle ja täsmensivät tiedonhakua.

Kun käsitteet oli täsmennetty ja opiskelijoilla oli selkeämpi kuva siitä, mitä he tarvitsevat, he aloittivat haun kirjaston tietokannasta. Yksi opiskelijoista kertoi käyttävänsä asiasanoja ja hyödyntävänsä hyvän lähteen löytäessään siitä saatuja uusia asiasanoja. Toisen opiskelijan mielestä aineistoa ei löytynyt tarpeeksi hyvin asiasanahaulla, vaikka hän käytti yleisen suomalaisen asiasanaston sanoja. Hän kertoi, että moni hyvä lähde olisi jäänyt löytymättä, ellei hän olisi käynyt järjestelmällisesti läpi aihetta käsitteleviä hyllyluokkia. Kolmas kertoi hyödyntäneensä Googlen avulla löytämiään opinnäytetöitä katsomalla niiden lähdeluetteloista hyviä lähdeteoksia ja etsineensä ne sitten kirjaston tietokannasta mahdollisimman uusina painoksina. Googlestä löytyi hänen mukaansa muitakin hyviä vinkkejä lähdeaineistosta ja hakusanoista.

Kaikki kolme opiskelijaa olivat pohtineet lähteiden luotettavuutta. Opiskelijat arvioivat lähteiden luotettavuutta muun muassa sen perusteella, oliko lähde tai sen kirjoittaja tuttu joko oppitunneilta tai kyseisen kirjoittajan samaa tai muuta teosta käytetty lähteenä luotettavina pidetyissä kurssikirjoissa. Yksi opiskelijoista mainitsi arvioivansa luotettavuutta tieteellisen tutkimusmenettelyn määrittelemällä tavalla ja toinen mainitsi esimerkkinä luotettavista lähteistä oman alansa auktoriteetit. Yksi opiskelijoista kertoi myös pohtineensa kirjoittajien motiiveja käyttäessään artikkelia lähteenä.

Opinnäytetyöhön käytettävää aikaa haastateltavilla oli rajoittanut työ, perhe ja muut normaalielämään kuuluvat asiat. Toisaalta kaikki kolme olivat suhtautuneet kunnianhimoisesti opinnäytetyöhön ja tähdänneet hyvään arvosanaan. Syiksi he kertoivat itsekunnioituksen, vastuullisuuden toimeksiantajaa kohtaan ja mahdollisiin jatko-opintoihin pääsemisen helpottumisen. Opinnäytetyön arvostelukriteereissä kerrotaan, millaista lähteidenkäyttöä edellytetään kiitettävään arvosanaan ja yksi opiskelijoista mainitsi ottaneensa kriteerit huomioon.

Opiskelijat eivät kokeneet saaneensa kovin paljon apua opinnäytetöiden ohjaajilta. Ohjaajilta he olivat lähinnä saaneet vinkkejä samantapaisesta aiheesta tehdyistä hyvistä opinnäytetöistä tai joistakin hyvistä lähdeteoksista. Varsinaista ohjausta tiedonhankintaan opiskelijat eivät tässä vaiheessa enää olleet saaneet eikä kukaan maininnut, että ohjaaja olisi neuvonut käyttämään kirjaston palvelu-

ja tiedonhankinnan tueksi. Yksi haastatelluista oli tehnyt opinnäytetyön yhdessä toisen opiskelijan kanssa, joten he olivat tehneet yhteistyötä myös tiedonhankinnan suhteen. Toinen haastateltu oli osallistunut opinnäytetyöleireille ja kysynyt jonkin verran neuvoa myös kirjastosta. Yksi haastateltu mainitsi tiedosta-neensa, että kirjastosta olisi tarvittaessa saanut apua.

Kaikki haastatellut kokivat tiedonhankintataitonsa pääosin hyviksi ja uskoivat niiden jonkin verran parantuneen opiskelujen aikana. Yksi sanoi tiedonhankintataitojensa kehittyneen erityisesti opinnäytetyöprosessin aikana. Kaksi haastateltua mainitsi opintojen alussa annetun tiedonhankinnan opetuksen, mutta he olivat sitä mieltä, ettei siitä ollut tässä vaiheessa enää juurikaan hyötyä. Kertaus ennen opinnäytetyön tekemistä olisi saattanut olla paikallaan. Opintojen alussa kaikki tieto ei ollut relevanttia sen hetkisessä tilanteessa eikä tieto siksi ollut painunut muistiin. Yksi mainitsi, että elektroniset tietokannat olivat silloin vaikuttaneet vaikeilta. Nelli-portaalia kukaan opiskelijoista ei ollut juurikaan käyttänyt. Kahden opiskelijan mielestä se oli vaikeakäyttöinen ja kolmas ei muistanut Nelli-portaalia lainkaan.

Yksi haastatelluista opiskelijoista kertoi osallistuneensa opinnäytetyöpajoihin, joissa on mukana myös tiedonhankinnan opastusta. Kukaan haastatelluista opiskelijoista ei ollut käynyt kirjaston järjestämässä tiedonhankinnan opetustuokioissa, jotka on tarkoitettu opinnäytetyön tekijöille. Kaikki kolme olivat kyllä tietoisia niistä. Sen sijaan mahdollisuus varata informaattikolle yksityisaika opastusta varten ei ollut opiskelijoiden tiedossa. Tiedonhankinnan opetustuokioita toivottiin järjestettävän useammin ja säännöllisemmin, jotta niille olisi helppo osallistua tarpeen vaatiessa. Lisäksi esitettiin toivomus, että näissä säännöllisissä, esimerkiksi kaksi kertaa viikossa järjestettävissä, ohjaustuokioissa voisi saada ryhmäopetuksen sijaan yksilöohjausta, jossa huomioidaan juuri kyseisen opiskelijan tarpeet. Yksi opiskelijoista toivoi myös opinnäytetyön aloituskurssia, jolla helpotettaisiin itsenäisen työnteon aloittamista ja johon sisältyisi tiedonhankinnan opetusta. Hän kertoi puhuneensa opiskelutoveriensa kanssa asiasta ja moni toivoi opinnäytetyövaiheen yksinäisyyteen helpotusta.

Lehtiartikkeleita käytettiin sekä painettuina että elektronisina. Yksi opiskelija sanoi painettujen artikkeleiden tuntuvan tavallaan luotettavammilta, toinen puolestaan piti siitä, että verkkoartikkeliin oli helppo palata tarkistamaan asioita. Kaikki haastatellut mainitsivat Finlexin ensisijaisena lakitiedon lähteenä. Finlexiin opiskelijat menivät suoraan verkosta, ei kirjaston Nelli-portaalin kautta. Samoin Tilastokeskuksen sivuille mentiin suoraan verkosta. Yhden haastateltavan mukaan aineistoa etsitään ensiksi ”pelkist perinteisistä kanavista niinku Google ja kirjasto” ja sen jälkeen laajennetaan hakua tarvittaessa kirjaston tarjoamiin tietokantoihin. Nelli-portaalia haastatellut olivat käyttäneet hyvin vähän tai ei ollenkaan. Nelli koettiin vaikeaksi ja hankalakäyttöiseksi: ”Ja sit ku sitä kävi kattoo, se oli niin monisäikeinen, ett sit se vähän oli, ett aa, ett no mie yritän keksii jotain muuta”. E-kirjoja haastatellut eivät juuri käyttäneet. E-kirjojen käyttö liittyi hyötykäyttöön, vapaa-ajalla opiskelijat suosivat painettua aineistoa, koska eivät halunneet olla koko ajan tietokoneella.

8.3 Opinnäytetyöohjaajien teemahaastattelut

Kaikilla kolmella vastanneella opinnäytetyöohjaajalla oli hieman erilaiset käsitykset opiskelijoiden tiedonhankintataidoista opinnäytetyövaiheessa. Yhden mielestä opiskelijat käyttivät liikaa verkkolähteitä eivätkä olleet halukkaita menemään kirjastoon. Toisen mielestä tiedonhankintataidot olivat kohtalaiset, vaikka opiskelijat eivät yleensä käytä aktiivisesti kansainvälisiä lähteitä. Kolmannen mielestä opiskelijoiden tiedonhankintataidot olivat pääosin varsin hyvät, vaikka kaikki eivät osaa arvioida lähteiden laatua tarpeeksi kriittisesti. Kyseisen vastaajan mielestä lähteiden arvioinnissa ohjaajalla on kuitenkin mahdollisuus auttaa.

Ongelmina vastaajat toivat esiin verkkoaineiston liian suuren osuuden lähdemateriaalista, kansainvälisen aineiston vähäisen määrän, lähteiden laadun arvioimisen, hakusanojen löytämisen sekä tietämättömyyden kansainvälisistä e-aineistotietokannoista. Ongelmaksi voisi katsoa myös sen, että yhden vastaajan mukaan opiskelijat ajattelevat tietävänsä tiedonhankinnasta kaiken eivätkä siksi pyydä neuvoa.

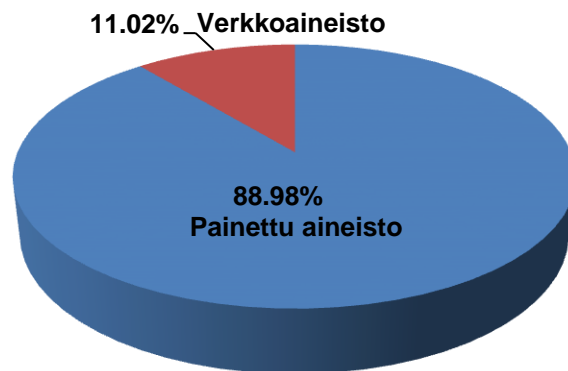
Opinnäytetöiden ohjaajat sanoivat ohjauksen ulottuvan vain vähäisessä määrin tiedonhankintaan. Ohjaajat antavat opiskelijoille vinkkejä hyvistä lähteistä tai miten ja mistä lähdeaineistoa kannattaa lähteä etsimään. Myös lähteiden laatua saatetaan arvioida ja ohjata käyttämään laadullisesti korkeatasoista aineistoa. Kaksi ohjaajista sanoi ohjaavansa opiskelijoita kirjastoon joko hankkimaan lähdeaineistoa tai pyytämään apua tiedonhankintaan. Kolmas vastaaja sanoi kertovansa ohjattavilleen kansainvälisistä tietokannoista.

Yksi vastaaja ei esittänyt toiveita kirjastojen palveluiden kehittämiseksi, mutta totesi kirjaston toimivan loistavasti ja antavan apua tarvittaessa. Hän kertoi myös kirjastoa käyttävien opiskelijoiden todenneen tämän. Kaksi muuta vastaajaa esittivät toiveinaan tiedonhaun opastusta opinnäytetyön tekijöille joka periodilla tai ainakin puolivuositain sekä tietoa eri mahdollisuuksista. Nämä toiveet kertovat siitä, että kirjasto ei ole onnistunut tiedottamaan tarpeeksi hyvin ohjaajille järjestämistään säännöllisistä ohjaustilaisuuksista opinnäytetyön tekijöille. Kirjasto järjestää ohjaustilaisuuksia yhteensä 6 - 8 kertaa lukukauden aikana eri toimipisteissä.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

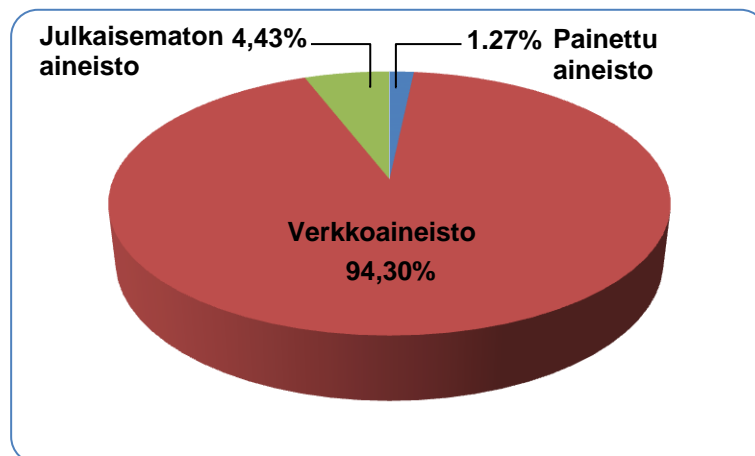
Lähdeanalyysin mukaan suurin osa opinnäytetöistä käytetystä painetusta aineistosta on saatavilla Haaga-Helian omasta kirjastosta. Opiskelijoiden teema-haastatteluiden perusteella voidaan todeta, että opinnäytetöissä käytettävä fyysinen lähdeaineisto hankitaan pääasiassa Haaga-Helian omasta kirjastosta.. E-aineisto sen sijaan hankitaan useimmiten vapaasti internetin kautta käytettäväs-tä materiaalista. Tähän vaikuttaa osittain se, että liiketalouden opinnäytetöissä käytetään lähteinä paljon yritysten nettisivuja. Kirjaston kautta saatava lisensoi-tu aineisto sekä kirjaston tarjoamat linkit vapaasti käytettävissä olevaan aineis-toon jäävät melko vähälle käytölle opinnäytetöitä tehdessä. Tähän vaikuttaa avoimen verkon helppo ja nopea saavutettavuus.

Tutkimushaastatteluiden perusteella tarkistettiin lähdeanalyysin tuottamaa tietoa. Kaikki vapaasti verkosta saatavilla oleva aineisto sähköisiä opinnäytetöitä lu-kuun ottamatta siirrettiin käytetyksi suoraan avoimesta verkosta, ei kirjaston kautta. Sähköisiä opinnäytetöitä ei käsitelty teemahaastatteluissa lainkaan, jo-ten niiden käyttökanavasta ei ole varmuutta. Yksi opiskelijoista mainitsi kuiten-kin etsineensä opinnäytetöitä Googlea käyttämällä. Opinnäytetyön tekijä on kir-jastossa asiakaspalvelutyössä kuitenkin saanut sen kuvan, että monet opiskeli-jat arvelevat ainakin Theseuksen olevan suljettu palvelu, johon on pääsy vain koulun verkosta. Näin ollen on todennäköistä, että Theseuksen kautta saataviin opinnäytetöihin mennään useimmiten kirjaston linkin kautta. Kun lähdeanalyy-siin tehdyn jaottelun mukaan Haaga-Helian kirjaston kautta saatavasta aineis-tosta 32 prosenttia oli verkkoaineistoa (kuva 5), haastatteluista selvinneen to-dellisen käytön mukaan korjatussa versiossa vain 11 prosenttia on sähköisessä muodossa (kuva 12).

Kuva 12. Haastattelujen perusteella korjattu Haaga-Helium kirjastosta saatavissa oleva aineisto julkaisumuodon mukaan.

Haastattelutulosten mukaan muutettu tilastointi muuttaa vain vähän kirjaston ulkopuolisen aineiston julkaisumuotojen jakaumaa. Kun lähdeanalyysin mukaan verkkoaineistoa oli hieman alle 94 prosenttia, julkaisematonta aineistoa 5 prosenttia ja painettua aineistoa 1 prosentti (kuva 7), muuttui verkkoaineiston osuus vielä hieman aiempaa suuremmaksi (kuva 13).

Kuva 13. Haastattelujen perusteella korjattu kirjaston ulkopuolinen aineisto julkaisumuodon mukaan.

Opiskelijoiden tiedonhankintaprosessi vaikuttaa etenevän teorioiden mukaan. Kun opinnäytetyön aihe on päätetty, alkaa orientoivan vaiheen tiedon etsiminen

netistä, usein Googlea käyttäen. Tässä vaiheessa kuva aiheesta tarkentuu ja mahdollisesti löytyy joitakin lähteitä, joita apuna käyttäen aletaan etsiä lähteitä myös kirjastosta. Hyvät lähteet johdattavat tiedonhakijaa eteenpäin tiedonhankintaprosessissa. Myös muut samasta aiheesta tehdyt opinnäytetyöt toimivat mallina ja lähdeaineiston ideapankkina. Tiedonhankintavaiheessa käytetään paljon aiemmin tutuksi tulleita tiedonhankintakanavia. Kirjasto näyttäytyy opiskelijoille tutuna paikkana, jonne on luontevaa mennä etsimään tietoa huolimatta siitä, että ensimmäisen vuoden tiedonhaun opetuksesta on jäänyt vain melko vähän mieleen.

Kaikki haastatellut opiskelijat olivat kunnianhimoisia arvosanatavoitteessaan ja siksi motivoituneet hyvin myös tiedonhankintaan. Elämäntilanteeseen liittyvät tekijät eivät suuremmin vaikuttaneet tiedonhankintaprosessiin, vaan siihen käytettiin niin paljon aikaa, että saatiin haluttu tulos. Toki ilman ulkopuolisia tekijöitä opiskelijat olisivat voineet paneutua vielä intensiivisemmin tiedonhankintaan. Elämäntilannetekijät tuntuivat kuitenkin olevan opiskelijoille itsestäänselvyyksiä eli ne olivat asioita, joiden kanssa piti pärjätä. Kukaan ei maininnut niitä erikseen rajoittavina tekijöinä ennen kuin heiltä kysyttiin näiden tekijöiden vaikutusta tiedonhankintaprosessiin.

Opinnäytetyön ohjaajilla ei vaikuta olevan kovin suurta osuutta tiedonhankinnan ohjauksessa. Sekä opiskelijat että ohjaajat sanoivat, että ohjausta annetaan vain vähän. Toisaalta annettu ohjaus käsitteli lähdeaineiston saatavuuskanavia ja kriittistä arviointia sekä ohjeita siitä, millaiset lähteet olisivat toivottuja. Ohjaajat myös ohjasivat opiskelijoita kirjaston aineiston ja palveluiden pariin.

Opiskelijat ja ohjaajat toivoivat kirjastolta enemmän tiedonhankinnan opastusta opinnäytetyövaiheessa. Opiskelijoiden mielestä opastusta voisi tarjota säännöllisesti viikoittain tai yhdistää opastus opinnäytetyön aloitusvaiheeseen. Ohjaajat toivoivat opiskelijoille ohjausta tiedonhankintaan, mutta vastauksista paljastui, etteivät he olleet tietoisia kirjaston jo tarjoamista palveluista. Osa toiveista oli vaatimattomampia kuin kirjastossa jo tarjolla olevat palvelut.

Haaga-Helian kirjaston kokoelma vaikuttaa täyttävän riittävän hyvin opiskelijoiden tarpeet, mutta verkkoaineiston markkinoiminen ja käytettävyys kaipaavat

kehittämistä. Kirjasto käyttää aineistobudjetistaan noin kolmasosan e-aineistoon, mutta opinnäytetöissä lähdeanalyysin ja haastattelujen perusteella e-aineiston osuus on vain 11 prosenttia. Taloudellinen panos ja käyttö eivät siis vastaa toisiaan opinnäytetöissä käytettyjen lähteiden perusteella. On kuitenkin huomioitava, että e-aineistoja käyttää myös Haaga-Helian henkilökunta ja lisäksi niitä voidaan hyödyntää opiskelun muissa vaiheissa. Opiskelijat, jotka suorittavat opiskelujaan pääasiassa etäopiskeluna tai monimuoto-opetuksessa, käyttänevät enemmän e-aineistoja. Lisäksi pitäisi myös tutkia, miten e-aineistoja käytetään muissa koulutusohjelmissa.

Joka tapauksessa on hyvä, että opiskelijat löytävät itse verkosta esimerkiksi Finlexin ja Tilastokeskuksen kaltaiset palvelut. Vaikuttaa myös siltä, että tietynlainen tieto on opiskelijoille luontevampaa hakea elektronisena kuin painettuna. Tällaista tietoa ovat muun muassa juuri lait ja tilastot, jotka muuttuvat ja joista yleensä tarvitaan uusin mahdollinen tieto.

E-aineistojen käytettävyys on pitkälti kiinni palveluntarjoajista, mutta aineiston löytyvyys ja markkinointi ovat seikkoja, joihin kirjasto voi vaikuttaa. Kirjasto voisi tehdä prosessin helpommaksi opiskelijoille tarjoamalla linkit aineistoon siten, että opiskelija löytää ne helposti ja nopeasti. Haasteena on löytää ne keinot ja tavat, jotka sopisivat mahdollisimman monelle opiskelijalle. Parempi esilletuominen saattaisi lisätä e-aineistojen käyttöä ja vaikuttaa siten opinnäytetöiden laatuun ja myös tiedonhankinnan sujuvuuteen. Nelli-portaali ei valitettavasti ole opiskelijoiden mielestä tarpeeksi helppokäyttöinen.

Kirjaston vaikuttavuuden kannalta tulokset ovat kaksijakoiset. Toisaalta opiskelijat käyttävät kirjaston aineistoja runsaasti, mutta palveluita eivät kovin paljon. On kuitenkin huomattava, että kaikki haastatellut olivat saaneet opinnäytetöistään hyvän arvosanan, joten voi olettaa, että he olivat tiedonhankkijoina harjaantuneita. Koska haastateltavilta ei kysytty heidän kirjastonkäyttötottumuksistaan, vastauksia ei voi peilata taustaa vasten. Tulos olisi saattanut olla erilainen, jos haastatellut olisivat olleet heterogeenisempi joukko. Hyvään arvosanaan on vaikuttanut myös käytetty lähdeaineisto, vaikka on mahdotonta sanoa, kuinka suuri vaikutus sillä on ollut.

Koska haastattelut on tehty hyvin pienelle joukolle ja opiskelijoiden kohdalla vielä hyvin homogeeniselle, ei haastattelujen tuloksia voi yleistää. Lähdeanalyysiin on kuitenkin poimittu opinnäytetyöt täysin sattumanvaraisesti, joten niiden joukko on heterogeenisempi ja siten lähdeanalyysin antama tieto on siis laajemminkin yleistettävissä.

10 POHDINTAA

Kirjaston palvelutarjonta opinnäytetyön tekijöille ja palvelujen kysyntä eivät kohdata kaikilta osilta toisiaan. Esteenä on kirjaston henkilöstöresurssien puute tai niiden kohdentaminen sekä tiedottaminen. Vaikka palveluita on tarjolla, niistä ei olla tietoisia tai ne eivät ole tarjolla opiskelijan kannalta oikeaan aikaan. Kirjastossa täytyy siis pohtia, voisiko tarjontaa kohdistaa paremmin ja lisäksi paneutua entistä enemmän tiedottamiseen. Ideaalitulanteessa ammattikorkeakoulussa olisi opinnäytetyön tekijöille luokka, jossa voi kirjoittaa opinnäytetyötä ja jossa olisi säännöllisesti tavattavissa opettaja, jolta kysyä yleisiä asioita opinnäytetyöstä sekä informaatikko, joka tarvittaessa ohjaisi tiedonhankintaa.

Haaga-Heliassa on tulossa tilamuutoksia ja niiden yhteydessä on tarkoitus tehdä kirjastoon Thesis-luokka. Sinne ei ainakaan toistaiseksi ole suunnitteilla informaatikon tai opinnäytetyön ohjaajien päivystyksiä, mutta kirjaston asiakaspalvelutiski sijaitsee aivan suunnitellun luokan vieressä. Asiantuntijan helppo saavutettavuus saattaa rohkaista opinnäytetyön tekijöitä kysymään neuvoa aiempaa useammin. Lisäksi tulevaisuudessa on tarkoitus lisätä itsepalvelua, joka puolestaan vapauttaa resursseja esimerkiksi tiedonhankinnan opastamiseen ja mahdollistaa ehkä entistä enemmän yksilöllistä ohjausta. Ihannetilanne olisi, jos informaatikot voisivat päivystää koko kirjaston aukioloajan Thesis-luokassa ja olla kuin tiedonhankinnan helpdesk, käyttäjätuki.

Opinnäytetöissä käytetään tarjontaan verrattuna melko vähän lisensoituja verkkoaineistoja. Opinnäytetyön tekijä on huomannut saman myös kirjaston asiakaspalvelussa, sillä usein opiskelijat mieluummin odottavat varausjonossa painettua kirjaa kuin käyttävät sähkökirjaa. Muutosta on kuitenkin todennäköisesti tapahtumassa, sillä vähitellen suurempi osa kurssikirjoistakin on tarjolla pääasiassa sähköisessä muodossa. Kun opiskelijat tottuvat e-kirjoihin, lisääntynee niiden käyttö myös omatoimisessa tiedonhankinnassa. Myös asiakaspalvelussa toimiessa on jo huomattavissa jonkinlaisia merkkejä muutoksesta, sillä opiskelijoiden asenne e-kirjoihin ei ole enää niin torjuva ja niitä myös kysytään aiempaa

enemmän. Olisi mielenkiintoista toistaa tutkimus kolmen vuoden kuluttua ja katsoa, onko muutosta jo tapahtunut.

E-aineistojen käyttöä voisi lisätä lainattavilla tableteilla, joihin olisi ladattu valmiiksi tiettyjen koulutusohjelmien opiskelijoiden tarvitsemia kurssikirjoja ja muuta opiskelijoiden tarvitsemaa tietoa kuten linkit eri tietokantoihin ja tiedonhankinnan opas. Tabletin käyttö jo opiskelujen alusta lähtien tutustuttaisi ja totuttaisi opiskelijat elektronisen aineiston käyttöön. Se lienee kuitenkin tällä hetkellä liian hankalaa toteuttaa e-aineistojen käyttöoikeuksien ja tekijänoikeuksien vuoksi.

E-aineiston tarjonnan ja markkinoinnin apuna voisi toimia myös kirjastossa pian käyttöön otettava Libguides-julkaisualusta. Se mahdollistaa esimerkiksi koulutusohjelmakohtaisten tiedonhankintaoppaiden liittämisen kirjaston verkkosivuille. Nellissä on omat tiedonhakuryhmät eri koulutusaloille, mutta niiden löytäminen vaatii hieman perehtyneisyyttä. Libguides-alustan avulla voidaan tuoda eri koulutusohjelmien opiskelijoille näkyville oman alan aineistoa helpommin saavutettavassa muodossa.

Mahdollinen jatkotutkimuksen aihe olisi muun muassa saman tutkimuksen toisto eri koulutusohjelmien opiskelijoille. Liiketaloudessa käytetään perinteisiä aineistoja enemmän kuin esimerkiksi tietotekniikan opiskelussa. Lähteiden käyttö opinnäytetöissä ravintola-alan ja vaikkapa journalismin koulutusohjelmissa oletettavasti eroaa ennen mainituista. Olisi myös kiinnostavaa kuulla syvällisemmin opinnäytetyön ohjaajien näkemyksistä kirjaston osuudesta opinnäytetyöprosessissa ja mahdollisista yhteistyöideoista.

Tämän opinnäytetyön teemahaastatteluihin osallistui opinnoissaan kunnianhimoisia opiskelijoita, joille tiedonhankinta ei tuottanut suuria hankaluuksia. Olisi kuitenkin hyvä tavoittaa myös niitä opiskelijoita, jotka eivät suhtaudu opiskeluun niin kunnianhimoisesti ja joilla saattaa olla suurempia vaikeuksia myös tiedonhankinnassa. Heidän toiveitaan kuuntelemalla sekä kirjasto että ammattikorkeakoulu yleensä voisi yrittää suunnata resursseja siten, että vähemminkin motivoituneet opiskelijat selviytyisivät paremmin opinnäytetyöprosessista. Tästä olisi hyötyä paitsi opiskelijoille, myös ammattikorkeakoululle mahdollisesti suurempana valmistumisprosenttina.

Tutkimuksessa tehtyihin ratkaisuihin vaikutti osittain tiukka aikataulu, mutta nyt jälkeenpäin tarkasteltuna muutamia asioita olisi voinut tehdä toisin. Vähän kirjastoa käyttävien opiskelijoiden innostusta vastata haastattelukutsuun todennäköisesti vähensi se, että kutsussa mainittiin mahdollisuus vaikuttaa kirjaston palveluihin. Jos opiskelija on välinpitämätön kirjastopalvelujen suhteen, ei koe niitä kovin tärkeiksi tai ajattelee, ettei itse enää hyödy palvelujen parantamisesta, ei haastattelukutsu ehkä ollut tarpeeksi motivoiva elokuvalipusta huolimatta. Haastateltavia opiskelijoita olisi pitänyt olla enemmän ja heiltä olisi pitänyt kysyä myös heidän aiemmasta kirjastonkäytöstään ja kirjastonkäyttötavoistaan, jotta vastauksia olisi voinut peilata taustaa vasten. Opinnäytetyön tekijän olisi myös pitänyt aiemmin ottaa yhteyttä koulutusohjelmajohtajaan, jotta olisi saanut opinnäytetyön ohjaajia enemmän mukaan. Ohjaajilta olisi kannattanut kysyä yhteistyötoiveita selkeämmin ja ohjaajien haastattelut olisi pitänyt tehdä kasvokkain.

LÄHTEET

- American Library Association. 2000. Information literacy competency standards for higher education. <http://www.ala.org/acrl/standards/informationliteracycompetency>.
- Anttila, P. 2006. Tutkiva toiminta ja ilmaisu, teos, tekeminen. Hamina : Akatiimi.
- Asetus ammattikorkeakouluista 15.5.2003/352.
- Blinnikka, S., Kuusinen, I., Saarinen, M-L., Turja, T., Viiri, M. 2001. Amk-kirjastojen laadullisesta arvioinnista : mittareita ja mietintää. Helsinki : Opetusministeriö.
- Flick, Uwe. 2014. An introduction to qualitative research. London : Sage, 2014.
- Haaga-Helia a. 2014. Kirjasto ammattikorkeakoulussa. Viitattu 21.9.2014. www.haaga-helia.fi/fi/palvelut/kirjasto/tutustu-kirjastoon/kirjasto-ammattikorkeakoulussa?userLang=fi.
- Haaga-Helia b. 2014. Kokoelmapolitiikka. Viitattu 21.9.2014. www.haaga-helia.fi/fi/palvelut/kirjasto/tutustu-kirjastoon/kokoelmapolitiikka?userLang=fi.
- Haaga-Helia c. 2014. Tutustu kirjastoon. Viitattu 26.10.2014. www.haaga-helia.fi/fi/palvelut/kirjasto/tutustu-kirjastoon?userLang=fi.
- Haaga-Helia d. 2014. Opinto-opas : Ammatillinen kasvu. Viitattu 28.10.2014. <http://www.haaga-helia.fi/fi/opinto-opas/opintojaksokuvaukset/LEA1LH001?userLang=fi>.
- Haaga-Helia e. 2014. Opinnäytetyön arviointi. Viitattu 29.10.2014. MyNet > Suomeksi > Opiskelu > Opinnäytetyö, AMK > Opinnäytetyön arviointi.
- Haaga-Helia f. 2014. Haaga-Helian juuret. Viitattu 12.11.2014. www.haaga-helia.fi/fi/haaga-heliasta/haaga-helian-juuret?userLang=fi.
- Haaga-Helia g. 2014. Organisaatio. Viitattu 12.11.2014. www.haaga-helia.fi/fi/haaga-heliasta/organisaatio?userLang=fi.
- Haaga-Helia h. 2014. Strategia. Viitattu 12.11.2014. <http://www.haaga-helia.fi/fi/haaga-heliasta/haaga-helian-strategia?userLang=fi>.
- Haaga-Helia i. 2014. Yleisesite. Viitattu 26.10.2014. www.haaga-helia.fi/sites/default/files/Kuvat-ja-liitteet/HAAGA-HELIAsta/Viestinta/haaga-helia_yleisesite_fin.pdf?userLang=fi.
- Haaga-Helia j. 2014. Opinto-opas. Viitattu 13.12.2014. www.haaga-helia.fi/fi/opinto-opas/opintojaksokuvaukset/THE7LH001?userLang=fi.
- Haaga-Helia k. 2014. E-aineistot. Viitattu 29.10.2014. www.haaga-helia.fi/fi/palvelut/kirjasto/aineistot-ja-tiedonhaku/e-aineistot?userLang=fi.
- Hall, F. & Lambert, J. 2005. Supporting e-learning : a guide for library and information managers / edited by Maxine Melling. London : Facet Publishing.
- Heinström, J. 2005. Fast surfing, broad scanning and deep diving: The influence of personality and study approach on students' information-seeking behavior. Journal of documentation 61.2, 228 - 247.
- Heinström, J., Sormunen, E., & Kaunisto-Laine, S. 2014. Spanning information behaviour across the stages of a learning task: Where do personality and approach to studying matter?. Journal of Documentation, 70(6), 1076 - 1097.

- Herkman, J. & Vainikka, E. 2012. Uudet lukemisyhteisöt, uudet lukutavat. [Tampere] : Tampereen yliopisto, 2012. Saatavilla <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-8961-7>.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2004. Tutkimushaastattelu – teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki : Helsinki University Press.
- Holmberg, K., Huvila, I., Kronqvist-Berg, M., Nivakoski, O., Widen-Wulff, G..2009. Kirjasto 2.0 : muuttuva osallistumisen kulttuuri. Helsinki : BTJ.
- Holopainen, M. 2012. Väitöskirjojen lähteet ja niiden saatavuus valtiotieteissä - lähdeanalyysin tuloksia. Signum 1 (2012). Saatavilla ojs.tsv.fi/index.php/signum/article/view/5050.
- Holopainen, M. & Pulkkinen, P. 2008. Tilastolliset menetelmät. Porvoo ; WSOY.
- Johnson, P. 2009. Fundamentals of collection development and management. Chicago : American Library Association.
- Kananen, J. 2008. Kvantti : kvantitatiivinen tutkimus alusta loppuun. Jyväskylä : Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, Jorma. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä : Jyväskylän ammattikorkeakoulu, liiketoiminta ja palvelut -yksikkö.
- Karjalainen, Matti S. & Leinonen, Ilkka. 2003. Kokoelma opinnäytetyön tukena : opinnäytetöiden lähdeanalyysi ja löytyvyystutkimus. Oulu, Oulun seudun ammattikorkeakoulu, kaupan ja hallinnon yksikkö, kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma.
- Kiili, C. 2008. Internet lukiolaisten tiedonlähteenä – tapausesimerkkejä hyvin ja heikosti onnistuneista tiedonhakijoista. Teoksessa Sormunen, E. & Poikela, E. (toim.) Informaatio, informaatiolukutaito ja oppiminen. Tampere: Tampere University Press, 227 - 251.
- Kirjastojen kansallinen käyttäjäkysely 2013. Viitattu 8.11.2014. Ammattikorkeakoulujen tilastot. wiki.helsinki.fi/pages/viewpage.action?pageId=78617744.
- Kirjastotoiminnan vaikuttavuuden arviointiryhmä. 2011. Vaikuttavuuden arviointiryhmän hyväksymä esitys kirjastotoiminnan arvioinnissa käytettäväksi mittaripaketiksi. Viitattu 1.11.2014. wiki.helsinki.fi/download/attachments/56367881/Mittarit-netti.pdf?version=1&modificationDate=1300698414639.
- Kuhlthau, C. C. 2013. Information Search Process. Sivusto päivitetty lokakuussa 2013. Viitattu 18.10.2014. comminfo.rutgers.edu/~kuhlthau/information_search_process.htm.
- Kuhlthau, C. C. 2004. Seeking meaning : a process approach to library and information services. Westport (Conn.) : Libraries Unlimited.
- Kuhlthau, C. C., Heinström, J., & Todd, R. J. 2008. The 'information search process' revisited: is the model still useful?. Information Research, 13(4). Saatavilla <http://InformationR.net/ir/13-4/paper355.html>.
- Lahtinen, L. & Eeli, K. 2009. Seinäjoen korkeakoulukirjaston kokoelman arviointia : Kolmen koulutusohjelman opinnäytetöiden lähdeanalyysi ja löytyvyystutkimus. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Kirjasto - ja tietopalveluala. Saatavilla <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-200910054792>,
- Lanning, S. 2012. Concise guide to information literacy. Santa Barbara, CA : Libraries Unlimited.
- Leckie, G. J. & Pettigrew, K. E. 1997. A general model of the information seeking of professionals: role theory through the back door?. Teoksessa Vakkari, P., Savolainen R. & Dervin, B. Information seeking in context : proceedings of an International conference on research in in-

formation needs, seeking and use in different contexts, 14-16 August, 1996, Tampere, Finland. London ; Taylor Graham.

Leino, K. 2006. Reading the Web - Students' Perceptions about the Internet. *Scandinavian journal of educational research*, 50(5), 541 - 557.

Macklin, A. S. 2001. Integrating information literacy using problem-based learning. *Reference Services Review*, 29(4), 306 - 314.

Markless, S. & Streatfield, D. 2013. *Evaluating the impact of your library*. London : Facet Publishing.

Nygren, U., Iivonen, M., Valtari, A., & Heikkilä, T. 2008. Palveleeko kirjaston kokoelma väitöskirjatutkimusta? - lähdeanalyysillä kokoelmat näkyväksi. *Signum*, 36(1).

Poll, R. 2012. Can we quantify the library's influence? Creating an ISO standard for impact assessment. *Performance measurement and metrics*, 13(2), 121 - 130.

Portimojärvi, T., Kärrä, M. & Vuoskoski, P. 2008. Kohti yhteisöllistä tiedonhankintaa – ongelma-perustainen oppiminen tiedonhankinnan ympäristönä. Teoksessa Sormunen, E. & Poikela, E. (toim.) *Informaatio, informaatiolukutaito ja oppiminen*. Tampere: Tampere University Press, 103 - 133.

Saunamäki, M. & Säynäjo, S. 2009. Ammattikorkeakoulun opinnäytetöiden lähdeanalyysi ja lähteiden löytyvyys ja saatavuus eri kanavissa. [Tampere] : Tampereen yliopisto, 2009. Saatavilla <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-19987>.

Savolainen, Reijo. 2010. Tiedonhankintatutkimuksen lähtökohtia. Teoksessa Serola, S. (toim.) *Ote informaatiosta : johdatus informaatiotutkimukseen ja interaktiiviseen mediaan*. Helsinki : BTJ, 75 - 115.

Savolainen, R. & Kari, J. 2008. Tiedonkäytön ja oppimisprosessin yhteyksistä – informaatiotutkimuksen näkökulma. Teoksessa Sormunen, E. & Poikela, E. (toim.) *Informaatio, informaatiolukutaito ja oppiminen*. Tampere: Tampere University Press, 33 - 55.

Seppänen, A. P., & Laitinen, M. 2012. Libraries Do Make a Difference: Common Principles in Showing the Impact of Different Types of Libraries. *QQML Journal*, 3 - 11. Saatavilla www.qqml.net/July_issue.html.

Sormunen, E. & Poikela, E. 2008. Informaatiolukutaito ja oppiminen. Teoksessa Sormunen, E. & Poikela, E. (toim.) *Informaatio, informaatiolukutaito ja oppiminen*. Tampere: Tampere University Press.

Suomen yliopistokirjastojen neuvosto. Suositus Suomen korkeakouluille - Informaatiolukutaito korkeakouluopinnoissa. Saatavilla www.kansalliskirjasto.fi/kirjastoala/neuvosto/verkotot/informaatiolukutaitoverkosto/Files/liitetiedosto2/ILsuositus_FI.pdf.

Tanni, M. 2008. Määrätyt oppimistehtävät ja oppilaiden informaatiokäyttäytymisen tekijät. Teoksessa Sormunen, E. & Poikela, E. (toim.) *Informaatio, informaatiolukutaito ja oppiminen*. Tampere: Tampere University Press.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki : Tammi.

Tuominen, L. 2013. Lähdeluetteloiden puheenvuoro : lähdeanalyysi Turun ammattikorkeakoulussa valmistuneiden opinnäytetöiden lähdeluetteloista. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma. Saatavilla <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2013120319568>.

Vakkari, P. 2001. A theory of the task based information retrieval process: a summary and generalisation of a longitudinal study. *Julkaisussa Journal of Documentation*, Vol. 57 Iss 1 pp. 44 - 60.

Vilkkä, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki : Tammi.

Väänänen, P. 2011. Tiedonlähteitä ja vaikuttavuutta : näkökulma kokoelmatyön vaikutuksiin opinnäytetyöprosessissa. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma. Saatavilla <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011120417086>.

Wilén, R. & Kortelainen, T. 2007. Kirjastokokoelmien kehittämisen ja arvioinnin perusteet : teoria, menetelmät, käytäntö. [Helsinki] : Yliopistopaino.

Yrjänä, M. 2005. Kokoelman arviointia ammattikorkeakoulukirjastossa : opinnäytetöiden lähdeanalyysi. Oulu : Oulun yliopisto, Suomen kielen, informaatiotutkimuksen ja logopedian laitos, informaatiotutkimus.

Liite 1. Opiskelijoiden teemahaastattelun kysymykset

Oma tiedonhankintaprosessi

Mistä/miten useimmiten aloitat tiedonhaun?

Kuvaile tyypillinen tiedonhankintaprosessisi?

Miten arvioit lähteen luotettavuutta?

Opinnäytetyön tiedonhankintaan vaikuttavat seikat

Mitkä tekijät vaikuttivat tiedonhankintaasi? (aika, kunnianhimo, helpolla pääseminen, tiettyyn arvosanaan tähtääminen jne.)

Mistä olet saanut tukea ja apua tiedonhankintaan opinnäytetyöprosessin aikana? Ohjaajalta, kirjastolta, opiskelukavereilta, muualta?

Millaisiksi arvioit omat tiedonhankintataitosi?

Koetko tiedonhankinnan helpoksi vai vaikeaksi? Miksi?

Ovatko tiedonhankintataitosi kehittyneet opiskelun aikana? Miten? Mitä arvelet syyksi?

Kirjaston palvelut

Oletko osallistunut kirjaston tarjoamaan tiedonhankinnan opetukseen, informaatikon yksityisopetukseen ja/tai kirjaston vapaaehtoiisiin tiedonhaun opetuksiin? Onko niistä ollut hyötyä?

Millaista opastusta/palvelua/tukea olisit toivonut opinnäytetyöprosessin aikana?

Aineistojen käyttö

Mistä etsit lakitietoa/tilastotietoa/lehtiartikkeleita?

Kuinka paljon käytät e-aineistoja?

Oletko lukenut e-kirjoja (opiskeluun tai vapaa-aikaan liittyviä)?

Liite 2. Sähköpostikysely opinnäytetyöohjaajille

Hei!

Työskentelen HAAGA-HELIA:n Pasilan toimipisteen kirjastossa ja opiskelen samalla kirjastoalan tradenomitutkintoa. Tutkin opinnäytetyössänikin HAAGA-HELIA:n liiketalouden opiskelijoiden tiedonhankintaa opinnäytetevaiheessa, jotta saisimme ideoita kirjastomme palvelujen parantamiseksi.

Tähän mennessä olen haastatellut muutamia opiskelijoita, mutta haluaisin kuulla myös opinnäytetyön ohjaajien näkökulman asiaan. Jos haluat auttaa kirjastomme parantamaan palvelujaan, vastaisitko alla oleviin kysymyksiin. Käsittelen vastaukset anonyymisti.

Kysymykset:

1. Millaisina pidät opiskelijoiden tiedonhankintataitoja opinnäytetyötä tehdessä?
2. Oletko havainnut ongelmia? Jos olet, niin millaisia?
3. Ohjaatko opinnäytetyön tiedonhankintaa tai pyytävätkö opiskelijat apua/neuvoja? Jos ohjaat, miten?
4. Millaisia näkemyksiä/ideoita sinulla on siitä, miten kirjasto voisi olla paremmin avuksi opinnäytetevaiheessa ohjaajan/opiskelijan kannalta?

Yhteydenottoa toivoen

Pia Päivänsalo

Tietopalveluassistentti

HAAGA-HELIA/Pasilan toimipisteen kirjasto